

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

**Kulturní a sociální specifika výchovy ve vietnamských
rodinách v ČR v kontextu integračního modelu cizinců**

Bakalářská práce

Autorka práce: Quynh Nhi Nguyenová

Vedoucí práce: PhDr. Karolína Dobiášová, Ph.D.

Studijní program: Sociologie a sociální politika

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 4. 5. 2018

Quynh Nhi Nguyenová

Bibliografický záznam

NGUYENOVÁ, Quynh Nhi. *Kulturní a sociální specifika výchovy ve vietnamských rodinách v ČR v kontextu integračního modelu cizinců*. Praha, 2018. 66 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Karolína Dobiášová, Ph.D.

Rozsah práce: 90 403 znaků

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá způsobem výchovy ve vietnamských rodinách, které se integrují do České republiky. Cílem je zaznamenat tradiční výchovný styl vietnamských rodin v ČR a identifikovat možné bariéry vietnamské komunity při integraci do českého prostředí, to vše z pohledu mladých Vietnamců vyrůstající v České republice. Základním teoretickým rámcem bakalářské práce je teorie kulturní výchovy v kolektivistických společnostech od Hofstedeho a koncept integračního modelu pro cizince od Bosswicka a Heckmanna. Vzhledem ke složitosti jevu se zvolil kvalitativní výzkumný přístup, ve kterém se prováděly rozhovory s osmi mladými respondenty vietnamského původu. Ti ve svých rozhovorech reflektují výchovný styl rodičů, kterým si prošli v průběhu svého dětství v předškolním a mladším školním věku. Pozornost je věnována zejména otázce, do jaké míry vietnamskou rodinu ovlivňuje česká společnost a jakým způsobem si vietnamská komunita zachovává svůj původ a tradice. Výsledky bakalářské práce zaznamenávají, jestli tradiční vietnamský způsob výchovy je bariérou v rodinných vztazích ve vietnamských rodinách v České republice. Z empirického šetření zároveň vyplývají strategie, které Vietnamci využívají pro integraci do České republiky, spolu s možnými bariérami a podněty vietnamské komunity při snaze o efektivní začleňování se do české majoritní společnosti.

Annotation

The bachelor thesis is about family care in Vietnamese communities in the context of the integration in Czech Republic. The aim is to describe the traditional family care of Vietnamese families in the Czech Republic and to identify possible barriers for integration of the Vietnamese community into the Czech environment, by the perspective of young Vietnamese growing up in the Czech Republic. The basic theoretical framework of the bachelor thesis is the theory of cultural family care in collectivism by Hofstede and the concept of integration model for foreigners by Bosswick and Heckmann. Due to the complexity of the phenomenon, a qualitative research was chosen, in which interviews with eight young Vietnamese respondents were conducted. In their interviews, they reflect the parenting style of the parents they have experienced during their childhood in pre-school and younger school age. Attention is paid in impact of the Czech society on Vietnamese origin and traditions. The results of the bachelor thesis analyse whether traditional Vietnamese way of family care is a possible barrier to relationships in Vietnamese families in the Czech Republic. The empirical survey also shows the strategies that Vietnamese use to integrate into the Czech Republic, along with possible barriers and impulses from the Vietnamese community in their efforts to effectively integrate into the Czech majority society.

Klíčová slova

Vietnamci, vietnamské děti, Česká republika, kulturní výchova, integrace

Keywords

Vietnamese, Vietnamese children, Czech Republic, cultural family care, integration

Název práce

Kulturní a sociální specifika výchovy ve vietnamských rodinách v ČR v kontextu integračního modelu cizinců

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce PhDr. Karolíně Dobiášové, Ph.D. za vstřícný přístup a podnětné rady, respondentům z empirického šetření za spolupráci, rodině a dalším podporovatelům za jejich trpělivost a podporu v době psaní.

Institut sociologických studií

Projekt bakalářské práce

Jméno studentky: Quynh Nhi Nguyenová

Vedoucí práce: PhDr. Karolína Dobiášová, Ph.D.

Akademický rok vypsání: 2016/2017

Předpokládaný název v češtině:

Kulturní a sociální specifika výchovy dětí v předškolním a mladším školním věku ve vietnamských rodinách v České republice

Předpokládaný název v angličtině:

Cultural and social specifics of pre-school and younger school children in Vietnamese families in the Czech Republic

1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného tématu

Český statistický úřad a Sociologický ústav Akademie věd ČR zveřejnily společně informace o cizincích v České republice. Na konci roku 2010 žilo v ČR legálně podle údajů ministerstva vnitra 424 291 cizinců, z toho 60,3 tisíc z nich se hlásilo k vietnamské národnosti, což v důsledku tvořilo v tomto roce třetí nejpočetnější národnostní skupinu v ČR. Z hlediska rodinného stavu má většina Vietnamců u nás partnera, děti, případně i další rodinné členy (ČSÚ, 2012).

Tyto údaje, které společně zveřejnily Český statistický úřad a Sociologický ústav Akademie věd ČR, rámuje aktuální případ v rámci rodinné politiky. Jedno z nejdůležitějších období pro výchovu dětí je především období předškolního a mladšího školního věku. V těchto letech je přirozeným výchovným místem vštěpovat dítěti základy jeho osobnosti (Kohoutek, 2008).

Po 3. roce života se dítě většinou dostává do mateřské školy. Povinná školní docházka *„začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. Dítě, které dosáhne šestého roku v době od počátku školního roku do konce kalendářního roku, může být přijato k plnění školní docházky již v tomto roce, je-li tělesně i duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce“* (MŠMT, 2005).

Přechod mezi rodinou a školou je v rámci období předškolního a mladšího školního věku ovlivněno rodinnou výchovou a prostředím, ve kterém dítě vyrůstalo. Jak se bude dítě socializovat a dále rozvíjet v rámci institucí formální výchovy, závisí ve většině případů na zkušenostech získaných v rodině (Vágnerová, 2005).

Tradiční vietnamské rodiny mohou výchovu dětí pojmut jinak, než je zvykem. Můž se stát, že výchova ve vietnamských rodinách může být velmi odlišná od českých rodin z hlediska kulturních a sociálních specifik. Mohou se však vyskytnout i případy, že v rámci migrace se mohly tyto rodiny přizpůsobit trendům v rámci majoritní populace, kdy vietnamská výchova se přizpůsobila českému prostředí.

Ve své bakalářské práci se zaměřím především na to, jak vypadá vietnamská výchova v České republice a odpovědět si na otázku, v jakých konkrétních kulturních a sociálních aspektech je vietnamská rodina podobná či odlišná od českých rodin.

V úvodní části se budu zabývat migrací obecně, pro lepší pochopení důvodů přistěhování do České republiky. Dále se budu zaměřovat na tradice, zvyky v rámci vietnamské rodiny, hlubšímu seznámení se s vietnamskou společností.

Zaměřím se na to, jakým způsobem ovlivnila migrace na rodinnou politiku. Poté popíšu kulturní a sociální specifika, které můžou přinést migrace pro rodinný život. V následujících krocích budu zaznamenávat vietnamské pojetí výchovy v českém prostředí, konkrétně v období, která jsou pro vývoj dětí klíčové, což znamená období předškolního a mladšího školního věku.

Nejprve pojmu výchovu rodin v obecném tradičním zakotvení, v rámci období předškolního a mladšího školního věku. Budu se snažit nalézt společně i různé strategie v rámci výchovy v předškolním a mladším školním věku vietnamských dětí, zejména je porovnat s výchovou v českých rodinách.

2. Teoretická východiska

Rozdíly ve stylu rodičovství mohou být různorodé. Na základě kultury původu je rozdělujeme na dvě základní skupiny. První z nich je kolektivistická, často z východních zemí, mezi které můžeme přiřadit Vietnam. Naopak individualistický styl výchovy je často uplatňován v západních zemích, konkrétně např. v českých rodinách. Rodinné hodnoty každé kultury jsou založeny na základě rodičovských preferencích a jejich disciplíny ve výchově (Nauck, Lotter, 2014).

V individualistických kulturách je důležitým cílem socializace. Jejich rodiče usilují o nezávislost dětí a vysoce oceňují individualitu a sebevyjádření. Oproti tomu v kolektivistických rodinách je kladen důraz na vzájemnou závislost, především věnování dětí svým rodinám. Skupinová harmonie je v kontextu kolektivismu vysoce ceněna (Ziehm a kol., 2013).

Rodiče z kolektivistických kultur se často vykazují vyšší úrovní přísnosti a dohledu než rodiče z individualistických kultur, je zde patrná výraznější mezigenerační vzdálenost založená na úctě a autoritě (Nauck, Lotter, 2014).

Strategie výchovy rodičů jsou zároveň založeny na základě budoucího blahobytu jejich potomků, které se odvíjí od vnímání společenských hodnot. Tato vnímání můžou být v rozdílných kulturách pojety jiným způsobem. Individuální kultury jsou často založené na individuálních úspěších, zatímco dosažení či nedosažení úspěchů ostatních jsou spíše nedůležité. Toto je rozdílné v kolektivistických kulturách, kde rozlišení mezi jednotlivcem a jeho společenskou skupinou není tak výrazné a školní úspěch potomstva je přímo přisuzován spíše k úsilí a zdrojům odpovědného rodiče (Becker, 1991).

3. Cíle práce

Za hlavní cíl mé bakalářské práce jsem si zvolila zjistit, jaká jsou kulturní a sociální specifika vietnamské výchovy dětí, které vyrůstaly v České republice, oproti pojetí v českých rodinách.

Výzkumné cíle:

1. Popsat, jak vypadá tradiční vietnamská rodina, její kulturní a sociální specifika
2. Zaznamenat, jestli migrace rodiny do České republiky měla vliv na rodinnou výchovu vietnamských dětí
3. Pokud změny proběhly, poté popsat změny v rodinném chování a přeměny od tradiční rodiny v rodinu moderní
4. Identifikovat vztah mezi vietnamskými dětmi a jejich rodiči žijící v České republice
5. Zaznamenat názor vietnamských respondentů ve věkové kategorii 18-25 let žijící v ČR na vietnamskou výchovu.

4. Výzkumné otázky

1. Jak vypadá tradiční vietnamská rodina?
2. Jak proběhla migrace konkrétní vietnamské rodiny do České republiky?
3. Měla migrace vliv na rodinnou výchovu?
4. Jaké byly změny od tradiční rodiny v rodinu moderní?
5. Jaké byly postřehy dětí na výchovu jejich rodičů?
6. V čem jsou strategie výchovy stejné a v čem odlišné v porovnání vietnamských rodinách v České republice a českých rodinách?

5. Metody a prameny

V rámci svého empirického výzkumu se zaměřím na kvalitativní výzkum (Flick 2009), pomocí kterého se pokusím zodpovědět na položené výzkumné otázky. Metodu kvalitativního výzkumu jsem si vybrala z toho důvodu, že moje cílová skupina se nebude zaměřovat na shrnutí výsledků na celkovou populaci, nýbrž se bude soustřeďovat na konkrétní situace každého respondenta. Mojí cílovou skupinou budou vietnamští občané ve věkové kategorii 18 až 25let, kteří v průběhu období předškolního a mladšího školního věku vyrůstali v České republice. Z této skupiny bych chtěla provést rozhovor zhruba s 8 respondenty.

Ve své práci použiji při dotazování metod polo strukturovaného rozhovoru, který se jinak označuje také jako rozhovor pomocí návodu. Návodem jsou v tomto případě předem připravené otázky či témata, která se v rámci rozhovoru musí probrat.

Seznam předem připravených otázek je však zároveň v tomto případě velmi flexibilním návodem, neboť z praktického hlediska je velmi nepravděpodobné, že tazatel bude číst a klást otázky v pořadí, v jakém si je předtím sepsal. (Kaufmann, 2010) Proto tento předem připravený návod má za účel pouze to, že se v průběhu rozhovoru dostane opravdu na všechna pro tazatele důležitá témata. Zároveň je tato metoda vhodná z hlediska následného srovnání několika rozhovorů.

6. Předpokládaná struktura práce

1. Úvod
2. Teoretická východiska
3. Metody
4. Deskriptivní část
5. Analytická část
6. Závěr

7. Základní literatura k tématu

- BECKER, G. S. (1991). A treatise on the family (2nd ed.). Cambridge: Harvard University Press.
- Cizinci v ČR: Vietnamci u nás zakořenili. [online]. [cit.2017-5-21]. Dostupné z WWW:https://www.czso.cz/csu/czso/cizinci_v_cr_vietnamci_u_nas_zakorenilo20120

- KAUFMANN, Jean-Claude. Chápající rozhovor. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010, s. 52.
- KOHOUTEK, R. Psychologie duševního vývoje. Brno: ICV MZLU, 2008.
- Ministerstvo vnitra České republiky: Změna místa pobytu směrem na území jiného než domovského státu; imigrace je proces při němž se na území států usilují cizinci. Terminologický slovník [online]. [cit.2017-5-21]. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>
- MŠMT: Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). 2005. [cit.2017-5-21]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-c-561-2004-sb-o-predskolnim-zakladnim-strednim-vyssim>
- NAUCK, Bernhard. LOTTER, Vivian. Parenting styles and perceived instrumentality of schooling in native, Turkish, and Vietnamese families in Germany. Springer. 2014 : str. 5-8.
- VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005.
- ZIEHM, J., Trommsdorff, G., Heikamp, T., & Park, S. Y. (2013). German and Korean mother's sensitivity and related parenting beliefs. *Frontiers in Psychology*, 4(561), 1–9.

Obsah

ÚVOD.....	2
1. TEORETICKÁ A KONCEPTUÁLNÍ VÝCHODISKA.....	5
1.1 RODIČOVSTVÍ PODLE KULTURY PŮVODU.....	5
1.2 MODEL INTEGRAČNÍ POLITIKY	7
2. METODOLOGIE	10
2.1 POPIS METODOLOGICKÉHO PŘÍSTUPU	10
2.2 STRUKTURA VÝBĚROVÉHO VZORKU.....	12
3. VÝKLAD KLÍČOVÝCH POJMŮ	15
3.1 RODINA	15
3.2 MIGRACE.....	15
3.3 KOMUNITA, ETNICKÁ KOMUNITA	15
3.4 IMIGRACE.....	16
4. POPIS CÍLOVÉ POPULACE	17
4.1 HISTORIE VIETNAMSKÉ IMIGRACE V ČESKÉ REPUBLICE	17
4.1.1 Před rokem 1989.....	17
4.1.2 Po roce 1989.....	18
4.1.3 „Push“ a „pull“ faktory vietnamské imigrace.....	19
4.2 VIETNAMCI V ČESKÉ REPUBLICE V ČÍSLECH.....	20
5. VÝSLEDKY EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ – KULTURNÍ A SOCIÁLNÍ SPECIFIKA OČIMA MLADÝCH VIETNAMCŮ	24
5.1 KULTURNÍ VÝCHOVA	24
5.1.1 Komunita.....	24
5.1.2 Respekt k autoritám.....	26
5.1.3 Zvyky	26
5.1.4 Vzdělávání.....	28
5.1.5 Orientace na rodinu.....	30
5.2 INTEGRACE VIETNAMSKÉHO DÍTĚTE DO ČR	31
5.2.1 České chůvy.....	33
5.3 ŠIRŠÍ RODINA.....	36
5.4 INTEGRACE RODIČŮ DO ČR.....	37
5.5 BARIÉRY MEZI DÍTĚTEM A RODIČI VE VIETNAMSKÉ RODINĚ V ČR.....	40
5.5.1 Jazyk.....	40
5.5.2 Hierarchie	41
5.5.3 Nedostatek společně stráveného času	42
5.5.4 Absence projevení citů	43
5.5.5 Rozdílnost stupně integrace do ČR	44
5.6 VÝCHOVA DĚTÍ V BUDOUCNU	45
ZÁVĚR	47
SUMMARY	48
POUŽITÁ LITERATURA.....	49
KNIHY.....	49
ČLÁNKY.....	50
WEB.....	51
PŘÍLOHY	53
PŘÍLOHA Č. 1: SEZNAM OTÁZEK NA ROZHOVOR.....	53
PŘÍLOHA Č. 2: INFORMOVANÝ SOUHLAS	56

Úvod

Jedno z nejdůležitějších období pro výchovu dětí je především období předškolního a mladšího školního věku. V těchto letech děti v rodině přirozeným výchovným způsobem získávají základy své osobnosti (Kohoutek, 2008). Po 3. roce života se dítě většinou dostává do mateřské školy. Následně přestupuje do základní školy, která je v České republice povinná pro všechny. Povinná školní docházka „začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad“ (MŠMT, 2005).

Přechod mezi rodinou a školou je v rámci období předškolního a mladšího školního věku ovlivněn rodinnou výchovou a prostředím, ve kterém dítě vyrůstalo. Jak se bude dítě socializovat a dále rozvíjet v rámci institucí formální výchovy, závisí ve většině případů na zkušenostech získaných v rodině (Vágnerová, 2005).

Každý své dítě vychovává jiným způsobem a existuje mnoho způsobů, jak přistupovat k rodičovství. Se současným trendem globalizace, tzn. rostoucí imigrace a zesilováním multikulturnosti, se objevují i kulturní odlišnosti v rodinné výchově dětí (Činčera, 2011).

Podle posledních dostupných údajů, na konci ledna 2018 žilo v České republice legálně více než půl milionu cizinců. Kolem 60 tisíc z nich se hlásilo k vietnamské národnosti, což z nich tvoří třetí nejpočetnější národnostní skupinu v České republice (MVČR, 2018). Z hlediska rodinného stavu má většina Vietnamců u nás partnera, děti, případně i další rodinné členy (ČSÚ, 2017). Z těchto statistických údajů je zřejmé, že Vietnamci preferují rodinnou migraci a stávají se tak významnou cílovou skupinou české rodinné i integrační politiky.

Tradiční vietnamské rodiny mohou výchovu dětí pojímat jinak, než je zvykem v majoritní české společnosti. Na téma integrace Vietnamců do české společnosti byly do současnosti realizovány výzkumy na různé úrovni, ale tématu výchovy vietnamských dětí žijících trvale v České republice byla doposud věnována velmi malá pozornost.

V současné době se středem pozornosti, ze strany české i vietnamské společnosti, stávají mladí Vietnamci, kteří se již narodili, nebo se přistěhovali v raném věku do České republiky. Pozornost je věnována zejména otázce, jak vietnamské děti

ovlivňuje česká společnost, ve které vyrůstají, a zároveň jak je ovlivňují vietnamské tradice převzaté od rodičů. Tato nová generace mladých Vietnamců, vyrůstající v předškolním a mladším školním věku v České republice, žije ve dvou velmi rozdílných kulturních prostředích a vstřebává hodnoty jak z vietnamské rodiny, která je vychovává, tak z českého zázemí, ve kterém se běžně pohybují (Kocourek, 2006).

Imigrace vietnamských rodin ovlivnila majoritní českou společnost tím, že Vietnamci přinesli do českého prostředí nové zvyky z daleké Asie (Leontiyeva, 2006). Zároveň se vietnamské rodiny integrují do české společnosti, což může ovlivňovat i jejich tradiční způsob života, včetně výchovy jejich dětí. Otázkou však je, do jaké míry je výchova ve vietnamských rodinách odlišná od českých rodin a zda integrace do nového prostředí může vietnamskou rodinu ovlivnit natolik, aby se přizpůsobila zvykům majoritní populace, včetně samotné výchovy dětí, z hlediska kulturních a sociálních specifik. Kulturním specifikem se chápou svátky či tradice. Sociálním specifikem je například přístup rodičů ke svým dětem (Šišková, 2001).

Hlavními výzkumnými cíli bakalářské práce jsou:

1. popsání a pochopení výchovného stylu vietnamských rodin v České republice perspektivou mladých Vietnamců ve věkové kategorii 18 až 25 let,
2. identifikace možných bariér integrace a podnětů pro vytváření efektivní integrační politiky pro vietnamské imigranty.

Pro základní poznání rodinných způsobů vycházím z teorie typologie výchovy neboli typů rodičovství na základě kulturní výchovy (Hofstede, 2011), které je nejvíce relevantní k tématu bakalářské práce. Na základě definice kulturních rozdílů analyzuji, jak vypadá výchovný styl vietnamských rodin.

Poté analyzuji faktory, které mají na vliv na rodinný život Vietnamců v českém prostředí. Cílem je poznat, jak funguje vietnamská rodina, s čím se musela vypořádat a co ovlivnilo její situaci. Začínám od úplného základu a tou je imigrace. Zabývám se zejména příčinami a důvody imigrace, z hlediska ekonomického či sociálního aspektu. Dalším faktorem mohou být určitá specifika Vietnamu oproti České republice, zejména kulturní (např. tradice) a sociální (např. komunikace ve vztahu dítě – rodič).

Po vymezení jak výchovy tradičních vietnamských rodin, tak vlivných faktorů v jejich rodinném životě, zkoumám strategie, které vietnamské rodiny využívají pro

svoji integraci do České republiky. Zjišťuji zejména to, zda jsou vietnamští rodiče schopni přizpůsobit se české výchově, nebo stále dodržují zásady tradiční vietnamské výchovy, to vše v kontextu teorie integračního modelu pro imigranty (Bosswick a Heckmann, 2006). Pokud se však drží výchovného způsobu z Vietnamu, hledám odpověď na to, jestli tyto tradiční zásady nemají negativní vliv na výchovu vietnamského dítěte, které se integruje do České republiky. Tyto otázky jsou zodpovězené z pohledu mladých Vietnamců, kteří vyrůstali v českém prostředí, kteří zároveň hodnotí a reflektují své dětství a výchovný styl rodičů.

Pro první výzkumný cíl, tj. **popsání a pochopení výchovného stylu vietnamských rodin v České republice perspektivou mladých Vietnamců ve věkové kategorii 18 až 25 let**, odpovídám na tyto výzkumné otázky:

- Jakým způsobem funguje tradiční vietnamská výchova, jaká jsou její kulturní a sociální specifika?
- Jak jsou dodržovány tradiční vietnamské způsoby výchovy v českém prostředí?
- Je/není styl tradiční výchovy bariérou ve vztahu dítě – rodič ve vietnamské rodině v ČR?

Výzkumné otázky pro druhý výzkumný cíl, tj. **identifikace možných bariér integrace a podnětů pro vytváření efektivní integrační politiky pro vietnamské imigranty**, jsou následující:

- Jaké strategie integrace do českého prostředí využívají vietnamské rodiny?
- Vytváří výchova ve vietnamských rodinách nějaké bariéry integrace, popř. jaké?

1. Teoretická a konceptuální východiska

1.1 *Rodičovství podle kultury původu*

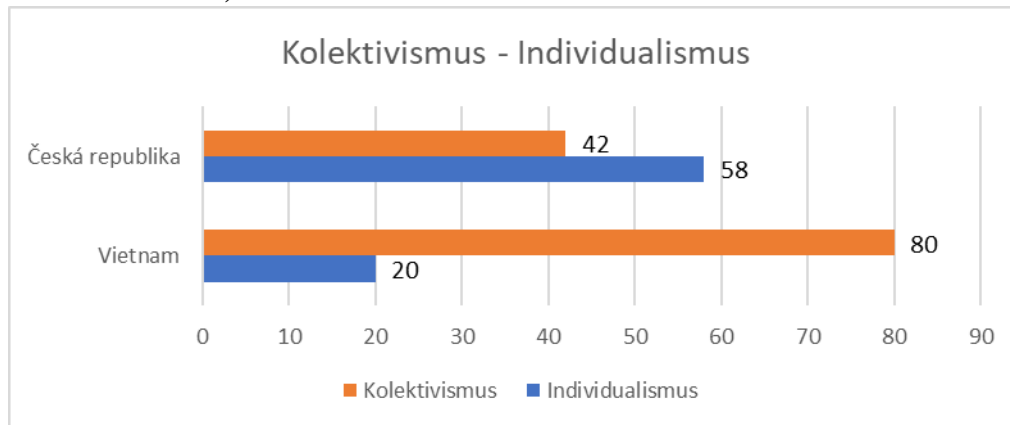
Způsoby rodičovství mohou být různorodé. Z hlediska kontextu vietnamských rodin konkrétně uvažujeme o rozdílnosti v kultuře. Hofstede (2011) rozlišuje několik dimenzí, které se projevují v závazku k "členské" skupině, ať už je to rodina, rozšířená rodina nebo rozšířené vztahy.

Pro výchovný styl je zásadní především dimenze kolektivismus – individualismus, která je aplikovatelná konkrétně ve vietnamském a českém způsobu rodičovské výchovy. Tato dimenze řeší stupeň vzájemné závislosti mezi členy. To souvisí s tím, zda se lidé v kulturní výchově definují jako nezávislí jedinci prostřednictvím tzv. individualismu, nebo jedinci prosazující hodnoty tzv. kolektivismu, kteří jednají jako příslušníci skupiny (Hofstede, 2011).

Individualismus přísluší společnostem, ve kterých jsou osobní svoboda a nezávislost důležitými hodnotami, což způsobuje flexibilní, poměrně slabší vztahy. Svazky mezi členy jsou volnější a méně závazné. Předpokládá se, že každý se stará sám o sebe a o svou nejbližší rodinu. Kolektivismus, jakožto opak individualismu, přináší ke společnostem, ve kterých jsou lidé od narození po celý život, ztotožnění s postoji a názory, které jsou řízeny danou skupinou. Taková společnost podporuje silné vztahy mezi svými členy. Shlukují se spíše do užších komunit. Převládá pocit příslušnosti, loajality ke své skupině, která se v průběhu života o ně stará výměnou za jejich věrnost. Nejenže lidé jednají tak, aby nepoškodili svoji skupinu, ale přebírají odpovědnost i za ostatní členy své komunity (Hofstede, 2011).

Kolektivismus příznačný často pro východní země. To potvrzuje následující graf vytvořen z výsledku dat ze společnosti Hofstede Insights (2017). Z grafu vyplývá, že Vietnam (VN), se skóre 20, se směřuje jako kolektivistická společnost. Naopak individualistický styl výchovy je často uplatňován v západních zemích, konkrétně např. Česká republika (ČR) dosáhla ve výzkumu skóre 58.

Graf č. 1: Srovnání stupně kulturní výchovy ČR a VN (kolektivismus – individualismus)

Zdroj: autorkou vytvořeno dle dat Hofstede Insights, 2017

Rodinné hodnoty každé kultury jsou založeny na základě rodičovských preferencích a jejich disciplíny ve výchově (Nauck, Lotter, 2014). V individualistických kulturách je důležitým cílem socializace i mimo rodinné prostředí. Rodiče usilují o nezávislost dětí a vysoce oceňují individualitu a sebevyjádření. Oproti tomu v kolektivistických rodinách je kladen důraz na vzájemnou závislost, především věnování dětí svým rodinám. Skupinová harmonie je v kontextu kolektivismu vysoce ceněna (Ziehm a kol., 2013).

V kolektivistické společnosti je rodina velmi důležitou součástí života a spolu s ní i rodinné akce, např. oslavy, pohřby, svátky či jiné společné tradice, kde je povinnost každého člena rodiny se jich účastnit. V této komunitě se cítí tzv. kolektivní zodpovědnost, což znamená, že pokud dojde k přestupku společenského pravidla, byť pouze jednoho člena, ostatní ze skupiny se cítí zahanbeni. V individualistické skupině je porušení zásad také přestupkem, avšak následující vina je záležitostí pouze konkrétního jedince (Hofstede, 2011).

Rodiče z kolektivistických kultur se často vykazují vyšší úrovní přísnosti a dohledu než rodiče z individualistických kultur. Je zde patrná výraznější mezigenerační vzdálenost založená na úctě a autoritě. Loajalita v kolektivistické kultuře má zásadní význam a převažuje nad většinou ostatních společenských pravidel a předpisů (Nauck, Lotter, 2014).

Pokud jde o řešení konfliktů, tak ve společnostech s hodnotami kolektivismu se jim spíše snaží vyhýbat. Důležitá je pro ně harmonie a pořádek v souladu jak rodiny, tak

i v dalších oblastech, ve kterých se tito jedinci nacházejí. Jedním z příkladů je prostředí školy, kde děti jakožto studenti z kolektivistické kultury nejsou tolik otevřeni k diskuzi. Je to z toho důvodu, aby tyto děti z kolektivistické společnosti zachovaly tvář vůči autoritě a aby se případným konfliktům vyvarovaly. Snaží se vyvarovat přestupkům, a tím následně i hanbě a ztrátě tváře. Předpokládá se, že matky vietnamského původu budou pravděpodobněji uplatňovat autoritářský rodičovský styl více nežli české matky (Hofstede Insights, 2017). Naopak v individualistických zemích studenti předpokládají, že s nimi bude jednáno nestranně a jako s rovnými; konfrontace a otevřená diskuse je očekávána a často považována za vhodnou (Hofstede, 2011).

Strategie výchovy rodičů jsou zároveň založeny na předpokladu budoucího blahobytu jejich potomků, který se odvíjí od vnímání společenských hodnot. Tato vnímání mohou být v rozdílných kulturách pojata odlišným způsobem. Individuální kultury jsou často založené na individuálních úspěších, zatímco dosažení či nedosažení úspěchů ostatních jsou spíše nedůležité. Splnění úkolu a efektivita má přednost před vztahy. Toto je rozdílné v kolektivistických kulturách, kde rozlišení mezi jednotlivcem a jeho společenskou skupinou není tak výrazné a školní úspěch potomstva je přímo přisuzován spíše k úsilí a zdrojům odpovědného rodiče (Becker, 1991). Příkladem kolektivistické kultury jsou Vietnamci – úspěchy potomků jsou zdrojem sociálního respektu rodičů, zatímco u českých rodičů tento podnět obvykle neexistuje (Hofstede Insights, 2017).

1.2 Model integrační politiky

Výchova může být určitým způsobem ovlivněná, pokud vietnamská rodina žije v jiném prostředí, např. v hostitelské zemi, konkrétně v České republice. Významným faktorem ve vztazích v rámci vietnamských rodin, tj. mezi rodiči a dětmi narozenými nebo vyrůstajícími v ČR, je integrace do české společnosti.

Pro pochopení konceptuálního pojetí integračního procesu vycházím z teorie autorů Bosswick a Heckmann (2006). Ti popisují integraci jako obousměrný proces mezi imigranty a hostitelskou společností, jehož cílem je přijmout nově přistěhovalé do hostitelské země tak, aby byli začleněni do tamních institucí, vztahů a práv. Je třeba si uvědomit, že hostitelská země je z hlediska interakce majoritní, tzn. má větší moc a výhodnější postavení. Zároveň nově přistěhovalým umožňuje přístup k veřejným institucím a poskytuje rovné příležitosti ve své společnosti. Imigranti si v rámci

integračního procesu zvykají na danou zemi, do které se přistěhovali, tzn. učí se o nové kultuře, svých pozicích ve společnosti, o nabytých právech a povinnostech, zároveň se postupně snaží o navázání nových vztahů s členy majoritní společnosti a budují osobnější interakci s hostitelskou zemí (Bosswick, Heckmann, 2006).

Autoři Bosswick a Heckmann (2006) ve své práci rozdělují sociální integraci do čtyř základních dimenzí. V každé z nich navrhují konkrétní veřejné politiky, které by se touto oblastí integrace měly zabývat. Mezi tyto čtyři dimenze patří strukturální, kulturní, interaktivní a identifikační integrace.

První integrací je strukturální, která slouží k získání práv a postavení v klíčových institucích v hostitelské zemi. Mezi ně patří ekonomické vazby a trh práce, systém vzdělávání a kvalifikace, systém bydlení, instituce sociální politiky jako např. zdravotnictví, sociální služby, a v neposlední řadě i získání občanství. Účast v těchto institucích určuje socioekonomický stav člověka a jeho příležitosti. Vzhledem k tomu, že imigranti přijíždí do nové země především proto, aby zlepšili svůj sociální status a životní šance, respektive zisky, musí vstoupit do základních institucí hostitelské společnosti (Bosswick, Heckmann, 2006).

Kulturní integrace znamená individuální změny v rovině kognitivní, behaviorální a v rovině postojů dotýčných jedinců. Imigranti si osvojují klíčové kompetence v oblastech kultury. Kulturní integrace nutně neznamena, že národnostní menšiny se musí vzdát kultury své domovské země. Přizpůsobení se obou kultur, jak kultury hostitelské země, tak i země původu přistěhovalce, je výhodou. Zároveň se jedná o interaktivní, vzájemný proces, neboť hostitelská země se také učí novým způsobům souvisejícím s přistěhovalci a v určité míře se přizpůsobuje jejich potřebám. Kompetence dvou kultur a dvojazyčnost často napomáhá k různým příležitostem z hlediska dosahování pozic a statusů v nové společnosti, čehož využívají např. imigranti a jejich děti k lepší práci nebo vzdělání. Politiky usnadňující kulturní integraci mohou zahrnovat jazyková školení, adaptačně-integrační kurzy, podporu kultury přistěhovalců včetně jejich náboženství nebo podporu sportovních aktivit (Bosswick, Heckmann, 2006).

Třetí dimenze integrace, kterou Bosswick a Heckmann (2006) popisují, je interaktivní integrace. Spočívá v přijetí a začlenění přistěhovalců do primárních vztahů a sociálních sítí hostitelské společnosti. Mezi ukazatele interaktivní integrace patří

sociální vztahy, přátelství, partnerství, sňatky, ale i členství v dobrovolných organizacích. Některé klíčové prvky kulturní integrace, jako například znalost jazyka hostitelské země, jsou předpokladem pro interaktivní integraci. Skrze společný jazyk, v tomto případě jde o jazyk hostitelské země, cizinci mohou navázat vztahy s novými lidmi, přáteli atd. Mnohdy má rozhodující vliv na kvalitu jejich života, zda jsou přijímáni majoritní společností (Bravcová, Horská, Záleská, 2013).

Poslední stupeň integrace se nazývá identifikační, což znamená, že přistěhovalci se ztotožňují s cíli institucí hostitelské společnosti a již si vyvinuli sounáležitost k hostitelské společnosti. Tato úroveň integrace je složitější a může se vyvíjet až v pozdější fázi integračního procesu. Projevuje se v případě participace a všeobecného přijímání migrantů v hostitelské společnosti. Společnost může pomoci k identifikaci přistěhovalců s hostitelskou zemí prostřednictvím politiky multikulturalismu, konkrétně politiky uznávání sekulárních a náboženských organizací přistěhovalců nebo prosazováním kultury naturalizace, včetně občanských obřadů a událostí (Bosswick a Heckmann, 2006).

2. Metodologie

2.1 *Popis metodologického přístupu*

Pro posouzení výsledků výzkumu je důležité nejen mít výchozí teoretickou perspektivu zkoumaného jevu, ale použít vhodné metody. Pro pochopení jevu je třeba sledovat celý proces výzkumu a samotné výsledky výzkumu většinou nestačí (Šed'ová, Švaříček, 2007). V této části bakalářské práce proto představuji zvolené metody sběru a analýzy dat, včetně průběhu celého výzkumného procesu.

Ve své bakalářské práci zkoumám výchovu vietnamských rodin perspektivou jejich dětí. Pro tyto účely jsem zvolila kvalitativní výzkumný přístup, pomocí kterého odpovídám na položené výzkumné otázky v kontextu teoretických východisek.

Kvalitativní metodu jsem si vybrala z toho důvodu, neboť tato forma výzkumu mi oproti kvantitativní umožní hlubší poznání a podrobnější analýzu daného prostředí (Flick, 2009). Umožňuje interpretaci subjektivních významů, popis kontextu jednání a chování a získávání detailních a komplexních informací o studovaném jevu (Šed'ová, Švaříček, 2007). Většinou se týká života lidí a jejich příběhů či chování, vzájemných vztahů, ale také chodu organizací nebo hnutí ve společnosti. Kvalitativní metody se často využívají k tomu, abychom dokázali porozumět, co je podstatou určitého jevu, o kterém toho ještě moc nevíme. Pokud o daném jevu už něco víme, kvalitativní výzkum se dá použít k získání nových názorů, které se ještě jinde neobjevily. V neposlední řadě pomocí kvalitativní metody můžeme získat o jevu detailnější a hlubší informace, což výběrem kvantitativní metody by bylo náročnější podchytit (Corbinová, Strauss, 1999). Nevýhodou kvalitativní metodologie je nemožnost objektivizovat výsledky. Je třeba tedy brát v úvahu, že výsledky z kvalitativního výzkumu se nedají aplikovat na celkovou populaci, nýbrž se soustřeďuje na hlubší poznání konkrétních případů (Flick, 2009).

V rámci empirického šetření jsem použila pro sběr dat dotazování formou polostrukturovaného rozhovoru, který se jinak označuje také jako rozhovor pomocí návodu. Návodem byla v tomto případě předem připravená témata, která měla návaznost na výchozí teoretické zázemí zkoumaného jevu. Ke každému tématu byly přiřazeny otázky, na které jsem se ptala respondentů. Účelem předem připravených otázek bylo to, abych se v průběhu rozhovoru dostalo na všechna důležitá témata,

relevantní pro můj výzkum. Seznam předem připravených otázek byl v tomto výzkumném šetření spíše flexibilním nástrojem, neboť bylo téměř nemožné číst a klást otázky v pořadí, v jakém jsem si je předtím sepsala. Proto jsem otázky pokládala v tom pořadí, jak mi dovoľoval průběh rozhovoru. Výhodou byl volnější a otevřenější styl komunikace pro obě strany, obzvláště pro respondenta, který při rozhovoru mohl vyjádřit i své emoce a subjektivní zkušenosti (Kaufmann, 2010). Konkrétní ukázka polostrukturovaného rozhovoru pro výzkumné šetření je k nalezení v Příloze č.1.

Cílem bylo zjistit, jak se mladí vietnamští lidé dívají a hodnotí rodinnou výchovu, kterou prošli nebo procházejí v České republice. Snažila jsem se pochopit, jak funguje vietnamská rodina v České republice, zda a nakolik jsou dodržované tradiční vietnamské způsoby a jestli se vyskytují mezi dětmi a rodiči jakékoliv bariéry, popřípadě které. Rozhovory byly retrospektivní, tzn. ptala jsem se respondentů na jejich dětství a výchovu.

Jelikož jsem potřebovala nasbírat data, která budou co nejvíce autentická a relevantní pro můj výzkum, nastavila jsem několik podmínek pro výběr respondentů, které jsou následující:

- respondent je vietnamského původu,
- oba rodiče respondenta jsou vietnamského původu,
- respondent se narodil nebo imigroval do ČR v raném věku,
- respondent má trvalý pobyt na území ČR,
- respondent je ve věkové kategorii 18 až 25 let,
- v průběhu období předškolního a mladšího školního věku respondent vyrůstal v ČR

Důvod výběru věkové kategorie byl především ten, že u mladších respondentů by bylo velice složité etické ošetření výzkumu. Respondent mladší 18 let by potřeboval informovaný souhlas rodičů, který by mohlo být velmi komplikované získat. Dále mladí lidé nad 18 let již mohli mnohem lépe, s odstupem času, reflektovat své zkušenosti s výchovou rodičů než například pubescenti a mladší adolescenti. Zároveň to pro ně nebyla tak dlouhá doba jako například pro dospěléjší respondenty, tudíž jejich vzpomínky z dětství byly stále v určité míře intenzivní. Z této skupiny jsem provedla rozhovor zhruba s osmi respondenty. Ve své praktické části jsem využívala záměrné vzorkování, tzn. snažila jsem se vybírat co nejrozumnější respondenty, kteří pocházeli

například z různých částí České republiky, z odlišného rodinného stavu či sociální vrstvy. Ve výzkumu bylo složení pohlaví respondentů vyrovnané, tzn. čtyři chlapci a čtyři dívky.

Před rozhovorem jsem se respondentům představila, popsala jim téma mojí bakalářské práce, vysvětlila jsem jim průběh rozhovoru (odhadovaná délka trvání rozhovoru, o jakých tématech si budeme povídat, použití diktafonu atd.). Každý respondent podepsal informovaný souhlas (viz Příloha č.2). Rozhovory jsem nahrávala do diktafonu a poté jsem je doslovně přepisovala zvlášť.¹

Analýza kvalitativních údajů z výzkumu je náročným, ale nezbytným úkolem v rámci výzkumného procesu (Komor, 2016). Pro analýzu dat jsem využila metodu tzv. tematické analýzy. Tato metoda umožňuje srovnávat pohled různých předem určených respondentů (záměrné vzorkování) na zkoumaný fenomén (Šed'ová, Švaříček, 2007).

Dále jsem přistoupila k víceúrovňovému kódování (Šed'ová, Švaříček, 2007). Klíčové citace v doslovných prepisech byly zvýrazněny a označeny kódy na úrovni jednotlivých případů, které vyplynuly z kódovaných dat (Merten, 2016; Šed'ová, Švaříček, 2007). Mohou vycházet například z témat konverzace, použité slovní zásoby nebo vyjádření o daném jevu konkrétního respondenta. Data jsem kodovala ručně tak, aby byly kódy jasné a stručné (Komor, 2016). Kódy jsem sklastrovala v tabulkách Excel pod nadřazená témata. Následně jsem přistoupila k interpretaci dat.

2.2 Struktura výběrového vzorku

V této části popisuji výběr respondentů a průběh sběru dat v rámci výzkumu k bakalářské práci. Nejprve jsem na konci ledna 2018 provedla pilotní rozhovor, z kterého jsem upravovala strukturu otázek a způsob tázání. Pilotní rozhovor jsem do výsledků práce nezahrnula. Všech osm rozhovorů proběhlo v první polovině března 2018. Základní informace o respondentech jsou zaznamenány v následující tabulce. Jména respondentů jsou z důvodu anonymity smyšlená.

¹ Délka jednoho přepisu trvala zhruba 2 až 3 hodiny, záleželo na délce samotného rozhovoru a náročnosti nahrávky.

Tabulka č. 1: Struktura výběrového vzorku

	věk	pohlaví	sourozenci	místo pobytu v dětství	vzdělání rodičů	přistěhování do ČR	současný status	rozhovor
R1 Hai Anh	20 let	Žena	2 (st. sestra, ml. bratr)	Přerov	Oba SŠ učilisté v ČR	80.-90.léta	VŠ (Bc. 1. ročník) + brigáda	48 min.
R2 Thanh	20 let	Žena	1 (st. bratr)	Praha	Oba SŠ ve VN	80.léta	Pracuje v restauraci u rodičů	31 min.
R3 Kim Ly	22 let	Žena	1 (st. sestra)	Prostějov	Otec SŠ v ČR, matka SŠ ve VN	80.léta	Učí angličtinu + VŠ (Bc. 2. ročník)	52 min.
R4 Huong	23 let	Žena	2 (ml. sestry)	Zlín	Otec VŠ (PhDr.) v ČR, matka SŠ ve VN	1985	VŠ (Mgr. 1. ročník) + brigáda	37 min.
R5 Dinh	22 let	Muž	1 (ml. sestra)	Most	Oba VŠ ve VN	Otec 1989, matka 1997	VŠ (Bc. 2. ročník)	39 min.
R6 Xuan	21 let	Muž	1 (st. bratr)	Most	Otec VŠ, matka SŠ, oba ve VN	1990	Pracuje ve směnárně u rodičů	31 min.
R7 Sen	22 let	Muž	1 (st. bratr)	Karlovy Vary, Sokolov	Otec ZŠ, matka SŠ, oba ve VN	Otec 1989, matka 1993	VŠ (Bc. 2. ročník)	41 min.
R8 Toan	23 let	Muž	0	Liberec	Otec SŠ, matka SŠ, oba ve VN	1985	VŠ (Mgr. 1. ročník) + brigáda	53 min.

Zdroj: autorkou vytvořeno dle údajů z rozhovorů

Domluvit respondenty bylo poměrně jednoduché. Většinu respondentů jsem před výzkumem znala osobně. Výhodou bylo, že domluva setkání byla rychlá a rozhovory jsem měla hotové do dvou týdnů. Jelikož mě respondenti znali osobně, tak byli s odpověďmi otevření, což se později projevilo na výsledcích výzkumu. Měla jsem pouze menší problém sehnat více respondentů mužského pohlaví, ale po rozhovorech byli dva respondenti ochotni mi předat kontakt na jejich známé, kteří byli z mé relevantní cílové skupiny.

Všechny rozhovory proběhly přes osobní setkání v Praze, převážně v klidných kavárnách, dva rozhovory se uskutečnily v rodinné restauraci jedné z respondentek. Délka jednoho rozhovoru s respondentem se pohybovala mezi 31 až 53 minut.

Všichni respondenti se narodili v České republice, pouze respondent Dinh se narodil ve Vietnamu a přistěhoval se do ČR, když mu bylo 11 měsíců. V rámci výzkumu jsem sehnala respondenty ve věkové kategorii 20 až 23 let. Podařil se mi pestrý výběr vzorku z hlediska pobytu v dětství respondentů, kdy každý z respondentů vyrůstal v jiném městě, výjimkou jsou dva respondenti pocházející z Mostu. Respondent Sen má v tabulce uvedena dvě místa pobytu v dětství z toho důvodu, že se ve 3. třídě základní školy odstěhoval do nového města. Pro celkový přehled jsem také zaznamenala současný status respondentů. Většina z nich studuje na vysoké škole (VŠ)

buď na bakalářském (Bc.), nebo magisterském (Mgr.) studiu, někteří kombinují studium s brigádou. Tři respondenti pracují na plný úvazek, z toho respondentka Kim Ly zároveň studuje dálkově VŠ, zbývající respondenti pracují v rodinném podniku.

Jelikož rozhovory se z velké části věnovala rodině respondenta, do tabulky jsem zapsala také informace o členech rodiny, kterou zahrnují rodiče a sourozenci respondenta. U sourozenců jsem zjišťovala počet (0-2), pohlaví (sestra/bratr) a rozřazení, jestli jsou sourozenci respondenta starší (st.) nebo mladší (ml.).

Imigrace rodičů spadá do období mezi 80. a 90. lety. Důvody byly různé. Někteří vietnamští rodiče přiletěli v rámci pracovního víza, jiní tady byli za účelem studia nebo získání odborné praxe, jeden rodič respondenta se pouze chtěl podívat do České republiky. Dvě matky se přistěhovaly do České republiky za otci respondentů o pár let později, společně s dětmi. Většina rodičů respondentů se spolu seznámili až v České republice, pouze rodiče od tří respondentů tvořili pár již ve Vietnamu (VN). Co se týče vzdělání rodičů, tak rozpětí bylo pestré, např. otec respondentky Huong vystudoval doktorát (PhDr.) na univerzitě (VŠ), oproti tomu otec respondenta Sen má pouze ukončené základní vzdělání (ZŠ). Zaznamenala jsem nejen úroveň ukončeného vzdělání, ale i místo vzdělání, což bylo buď ve Vietnamu, nebo v České republice (ČR).

3. Výklad klíčových pojmů

3.1 Rodina

Rodina je jedno z nejdůležitějších uskupení v lidské společnosti. Zároveň je významným faktorem ovlivňujícím každého jedince. Rodinu definují různí autoři z různých oborů jinak. V sociologii Giddens a Sutton (2013) definují rodinu jako skupinu osob, které jsou spojeny v souladu s přímými příbuzenskými vztahy. Dospělí muži a ženy, kteří jsou nejčastěji v manželském svazku, jsou zodpovědní za své děti. Již zmíněné manželství se považuje za společensky uznaný a schválený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci (Giddens, Sutton, 2013). Rodina je zároveň „nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, reprodukční funkce atd. Vytváří určité emocionální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995).

3.2 Migrace

IOM (2011) definuje migraci jako pohyb osob nebo skupiny osob, buď v rámci státu mimo obvyklé místo, nebo za hranicemi státu, bez ohledu na jeho délku, složení a příčiny. Zahrnuje migraci uprchlíků, vysídlených osob, ekonomických migrantů a osob pohybujících se k účelům sjednocení rodin. Drbohlav (2010) považuje migraci za běžnou ve smyslu, že každý občan se může pohybovat a přestěhovat mimo své původní prostředí.

3.3 Komunita, etnická komunita

Podle Hartla (1997) komunita představuje „prostředí, kde jedinec získává emocionální podporu, ocenění a praktickou pomoc v jeho každodenním životě“. V kontextu s vietnamskou komunitou je třeba se zabývat etnicitou, což je zděděný stav založený na společnosti, v níž člověk pobývá. Etnická komunita je skupina lidí, kteří mají společné prvky, kterými se identifikují, např. rodový původ, jazyk, kultura, tradice, dějiny. Specifické vlastnosti převzali od svých předků a odlišují se od ostatních skupin (Peoples, Bailey, 1991).

3.4 *Imigrace*

Podle IOM (2011), imigrace je proces, kterým cizinci přicházejí do země za účelem usazení se do hostitelské společnosti. Pokud se cizinec přestěhuje do nové země, je třeba, aby se dokázal přizpůsobit změnám ve společnosti, do které přichází. Imigrace má velký vliv nejen na cizince, ale také na majoritní společnost, která ho přijme (Drbohlav, 2010).

4. Popis cílové populace²

4.1 Historie vietnamské imigrace v České republice

Vývoj imigrace vietnamských občanů na území České republiky je možné rozdělit do tří základních kategorií v návaznosti na dobu příchodu do ČR. Postupně vznikaly tři odlišné skupiny Vietnamců. První z nich jsou „*tzv. starousedlíci neboli xu moc, tzn. plesniví Vietnamci, ti, kteří jsou zde již tak dlouho, že na nich vyrůstá plíseň*“ (Brouček, 2002). Další komunitou jsou Vietnamci, kteří jsou porevolučně příchozí, tzn. migrovali kolem devadesátých let. Poslední a současnou vlnou migrantů jsou Vietnamci po roce 2000, jejíž většina dodnes zůstala v Evropě, resp. v České republice.

4.1.1 Před rokem 1989

Za oficiální počátek lze považovat den 2. února 1950. Toho dne došlo k navázání diplomatických vztahů mezi tehdejší Československou socialistickou republikou (ČSSR) a Vietnamskou demokratickou republikou (VDR). Na základě dohod a finanční podpory těchto dvou států začali do ČSSR přijíždět studenti, učňové, praktikanti za účelem studovat a pracovat, převážně v odvětvích strojírenství, kovoprůmyslu, chemického průmyslu atd. Jednalo se především o vietnamské mladé lidi ve věkové kategorii mezi 17 až 25 lety (Kocourek, 2006).

Spolupráce v rámci socialistického bloku nabízela relativně příznivé podmínky a oba státy z toho profitovaly. Československá vláda a některé podniky potřebovaly více pracovních sil, a to zejména v pohraničí. VDR neměla dostatek prostředků pro zajištění odborné praxe svých občanů. Pro většinu Vietnamců bylo k tomu všemu velkou ctí, pokud mladý jedinec byl vybrán státem, aby mohl vycestovat za účelem kvalitního vzdělání a kvalifikace v jiné zemi. Poté, co se vrátil zpět ke své vlasti, tak nejen, že zlepšil ekonomickou situaci svou a své rodiny, následně došlo i ke zlepšení jeho společenského postavení ve Vietnamu (Kocourek, 2006).

Nejvyšší nárůst počtu Vietnamců byl zaznamenán mezi lety 1979 až 1985.

² Následující část bakalářské práce je převzatá ze seminární práce „Zaměstnanost Vietnamců v České republice a faktory, které ji ovlivňují“, kterou autorka odevzdala v lednu 2018 pro předmět „Sociální politika jako společenská práce“ v rámci svého bakalářského studia.

Příčinou bylo sjednání dalších dohod o zvyšování praxe v ekonomických a technických odvětvích tehdejší ČSSR s tím, že vzniklé náklady budou uhrazeny výnosy z práce občanů již tehdejší Vietnamské socialistické republiky (Müllerová, 1998). Na základě této dohody do Československa přicházeli vietnamští žáci z odborných učilišť či vysokoškolští praktikanti a stážisti za účelem získání kvalifikace. „*Přijelo přes 8000 žáků středních odborných učilišť a přes 23 000 stážistů a praktikantů do Československé republiky*“ (Boušková, 1998).

4.1.2 Po roce 1989

Účely migrace se však v ČR změnilы po roce 1989. Poté, co 17. listopadu 1989 došlo k sametové revoluci a celý komunistický režim se zhroutil, nastaly v Československu velké politické změny. S přibývajícím transformací nového demokratického státu a zahájením reformů došlo k určitým změnám (Mareš, 1998). Nový společenský a právní systém směřující k neoliberalismu přispěl k tomu, že Československo finančně vyrovnalo své závazky a přerušilo téměř všechny dohody s Vietnamskou socialistickou republikou. Tímto stát oficiálně uzavřel rozvíjející vietnamský trh na svém území (Müllerová, 1998).

Většina vietnamských občanů se musela vrátit do své vlasti. Někteří však změnili účel a formu svého pobytu, aby zde nadále mohli zůstat a začít budovat nový život. Tito „zůstavší“ postupem času zformovali základní komunitu Vietnamců v České republice, kterou známe dodnes. Po čase začali přivážet i své rodinné příslušníky a příbuzné (Müllerová, 1998).

Důsledkem rozpadu ČSSR a vzniku dvou samostatných republik v roce 1993 klesl podíl osob se slovenskou národností a narůstat naopak růst počet obyvatel z jiných než sousedních zemí, zejména s národností ukrajinskou, vietnamskou a ruskou (ČSÚ, 2014).

Největší skupinou vietnamských přistěhovalců je skupina těch, která v ČR před svou imigrací nikdy nebyla a mnoho ani o České republice neví. Důvody nebyly již pouze studium či odborná praxe, nýbrž podnikání a sloučení rodiny. Mezi nimi však jsou i Vietnamci žijící v České republice ilegálně (Kocourek, 2006).

Bez ohledu na své předchozí vzdělání, kvalifikaci či profesi, kterou si migranti vybudovali ve Vietnamu, se v ČR začali živit především obchodní činností

v podmínkách nově nastoleného tržního sektoru. Převážná většina Vietnamců začala podnikat na základě živnostenského oprávnění, konkrétně volné živnosti na nákup a prodej zboží, avšak náplň pracovní činnosti ve většině případů odpovídala spíše režimu zaměstnance, jakožto prodavače, skladníka, uklízeče apod. Jeden z nejhlavnějších důvodů byla především jazyková bariéra, která neumožnila vietnamským občanům sehnat jiné zaměstnání (Leontiyeva, 2006).

Začaly vznikat nové velkoobchody a maloobchody, tržnice, ve kterých se často obchodní vztahy odvozovaly od asijských zvyklostí. K nejčastějším produktům vietnamských podnikatelů patřilo levné textilní, obuvnické či elektronické zboží, což podpořil trh laciných výrobků s nižší zárukou kvality. Později začali své podnikání rozšiřovat i v rámci potravinářského odvětví, konkrétněji zakládali vietnamské restaurace, bistra či obchody s potravinami (Leontiyeva, 2006).

Převážná část vietnamských občanů žila v relativně náročných podmínkách, neboť jejich pracovní podmínky nebyly vyhovující. Příkladem z jejich běžného života je třeba fakt, že pracovali i v době nemocí, o víkendech, bez dovolené či pravidelné stravy (Leontiyeva, 2006).

4.1.3 „Push“ a „pull“ faktory vietnamské imigrace

Důvody, proč lidé migrují do jiných zemí, mohou být různé a většinou spadají do čtyř základních oblastí: environmentální, ekonomické, kulturní a sociálně-politické (Rozvojovka, 2010). Migrace je často analyzována z hlediska "push-pull modelu" (IOM, 2011).

Tzv. „push“ faktory označujeme ty faktory, které migranty nutí opustit svou rodnou vlast. Pokud jedinec zůstane ve své zemi, často se vystavuje mnoha nebezpečím, která se vyskytují v jeho zemi. Mezi „push“ faktory patří konflikt, sucho, hladomor nebo extrémní náboženská činnost. K dalším silným faktorům, které vedou k migraci, můžeme přiřadit také špatnou ekonomickou situaci a nedostatek pracovních příležitostí v zemi původu související např. s rychlým demografickým růstem či s vyšší poptávkou občanů po pracovních místech ve srovnání s nabídkou. Rasové a diskriminační kultury, náboženské a národnostní nesnášenlivost a politické střety jsou také příkladem důvodu k vystěhování se do jiné, tolerantnější země (EASO, 2016).

V případě vietnamských imigrantů patří mezi konkrétní „push“ faktory

především poválečná situace ve Vietnamu a zhoršující se ekonomické a životní podmínky. Převládala hospodářská krize, poté zdravotní a v neposlední řadě i vzdělávací krize. Politický „push“ faktor nebyl znát, neboť tehdejší VDR měla podobný socialistický režim jak tehdejší ČSSR před revolucí 1989 (Kocourek, 2006).

Naopak „pull“ faktory reprezentují pozitiva, které v cílové zemi přitahují jednotlivce nebo skupinu, aby opustili zemi původu. Tyto faktory jsou známé jako místo pro pobyt, které jsou pro lidi shledávány za atraktivní a žádoucí. Je to způsobeno ekonomickými příležitostmi, více pracovních míst, vysokou kvalitou života či politickou stabilitou. Mezi ideální území pro migraci a pobyt patří především západní země, které jsou v současné době velmi populárními destinacemi pro přestěhování, kdy nabízejí lepší zázemí pro dlouhodobější usazení (EASO, 2016).

Mezi nejzákladnější důvody pro pobývání Vietnamců na českém území patří zaměstnání nebo podnikání, sloučení rodiny cizince, studium atd. Před pádem komunismu v roce 1989 se Vietnamci přistěhovali na české území z důvodu získání odborné kvalifikace ve svém oboru. Po čase většina imigrantů z Vietnamu přicházela do České republiky převážně za účelem výdělků (Kocourek, 2006).

O migraci z velké části nerozhoduje v případě Vietnamců pouze jedinec, nýbrž se jedná o rozhodnutí rodiny. Po příjezdu do České republiky se každý Vietnamec snaží co nejvíc finančně pomoci své rodině. Důvodem k migraci u Vietnamce v současné době je nejen finanční zabezpečení, ale také touha po lepším životě, a to především pro jejich děti, aby získali v budoucnu lepší vzdělání (Freidingerová, 2014).

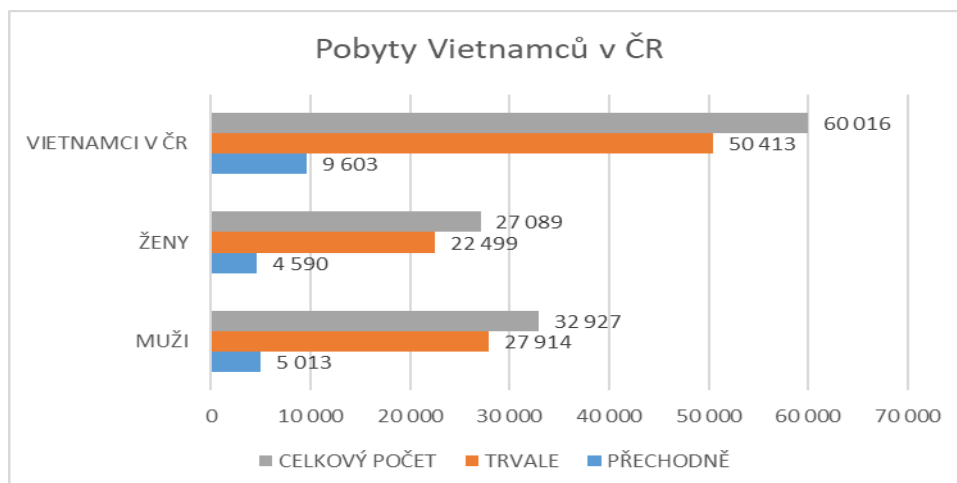
V důsledku toho se v posledních letech rozmohl další trend, a to migrace Vietnamců z rodinných důvodů, tj. následování rodinného příslušníka, dosažení kvalitního vzdělání, odborné kvalifikace a nalezení nové pracovní příležitosti k lepší budoucnosti pro své potomky (Kocourek, 2006).

4.2 Vietnamci v České republice v číslech

Podle posledních údajů z MVČR, na konci ledna 2018 na území České republiky legálně žilo přes 60 000 Vietnamců, z čehož vyplývá, že Vietnamci tvoří třetí nejpočetnější etnickou komunitu v ČR. Žije zde dohromady skoro 33 000 mužů a přes 27 000 žen vietnamského původu (MVČR, 2018).

Obecné pobytové charakteristiky cizinců na území ČR jsou ukotveny v zákonu č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR. Cizinci zde mohou pobývat na základě krátkodobého pobytu (vízová povinnost nebo bezvízový styk), přechodného pobytu (s vízem k pobytu nad 90 dnů) nebo trvalého pobytu (MVČR, 2017). Počet Vietnamců využívajících přechodný pobyt je 9 603, trvalý pobyt má 50 143 vietnamských občanů v ČR (MVČR, 2018).

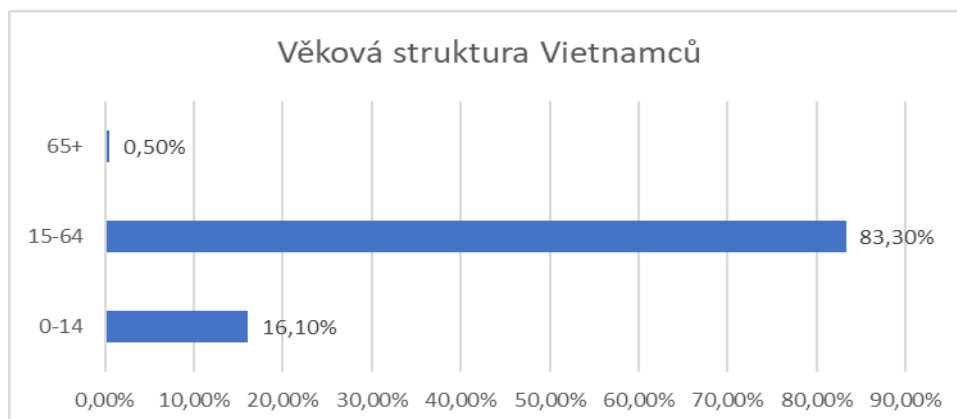
Graf č. 2: Pobyty Vietnamců v ČR k datu 31. 1. 2018

Zdroj: autorkou vytvořeno dle dat MVČR, 2018

Konkrétní rozložení věku vietnamských občanů je k dispozici z dat Českého statistického úřadu (ČSÚ) z posledního sčítání lidu z roku 2011. Podíl vietnamských osob ve věkové kategorii 15-64 let činil 83,3 %. Podíl dětí ve věkové kategorii 0-14 let je 16,1 % z celkového počtu občanů Vietnamu v ČR. Co se týče vietnamských osob starších 65 let, podíl v tomto věku je velmi nízký, méně než 1 % (ČSÚ, 2014).

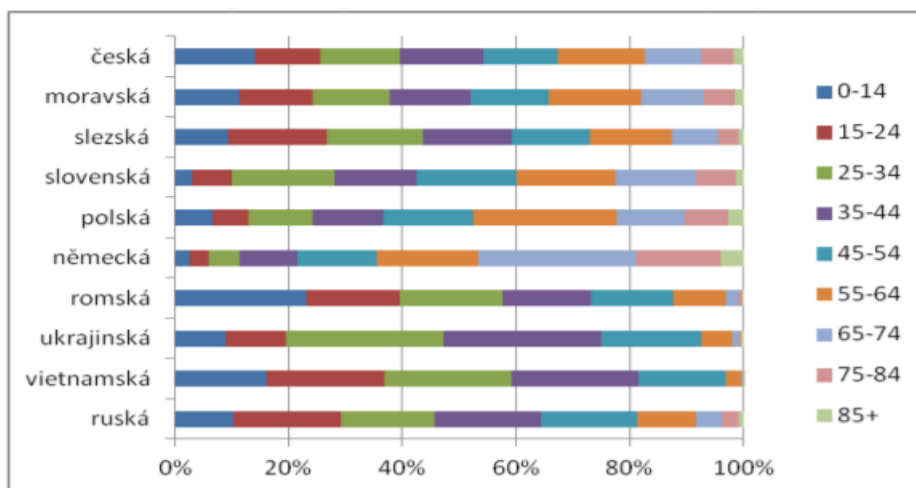
Graf č. 3: Věková struktura Vietnamců k datu 26. 3. 2011

Zdroj: autorkou vytvořeno dle dat ČSÚ, 2014

Všechny údaje z posledního sčítání lidu jsou k nalezení v dokumentu ČSÚ – Národnostní struktura obyvatel (2014). Ten porovnává věkovou strukturu Vietnamců oproti ostatním národnostem v ČR (viz graf č. 4). Procento občanů vietnamské národnosti v produktivním věku v kategorii 15-54 let je oproti ostatním národnostem vyšší, což dokumentuje ekonomické důvody pobytu na území ČR. Zároveň tato věková kategorie je charakteristická rodinami a dětmi. To dokazuje i údaj o pobytu vietnamských dětí ve věkové kategorii 0-14 let, který je mírně vyšší než v ostatních národnostech. Podíl starších osob 65 let je u vietnamské národnosti nižší než u jiných etnických komunit.

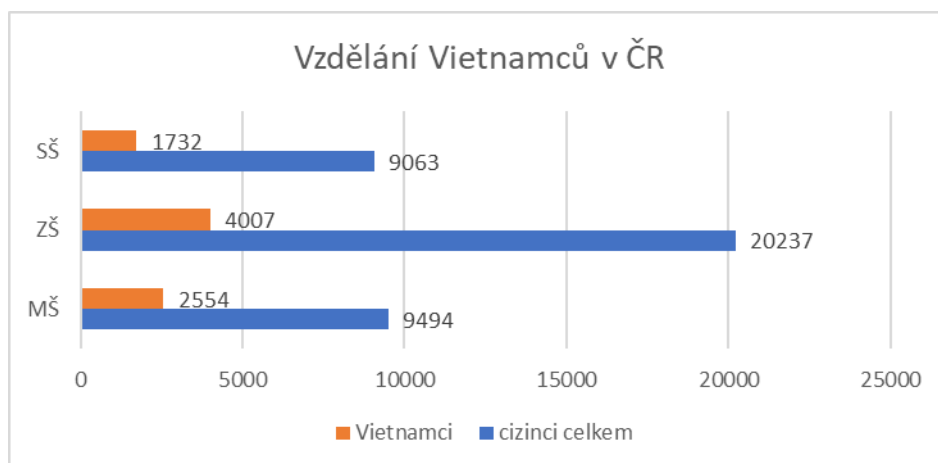
Graf č. 4: Věková struktura jednotlivých národností k datu 26. 3. 2011

Zdroj: ČSÚ, 2014

Vzděláváním vietnamských občanů se zabývalo Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Podle posledních dostupných údajů ze školního roku 2016/2017, mateřskou školku (MŠ) navštěvovalo 9 494 cizinců z celkového počtu 362 653 dětí v ČR. Občané Vietnamu tvořili 26,9 % z celkového počtu cizinců v mateřské školce, tzn. dohromady 2 554 vietnamských dětí bylo evidováno v MŠ. Na základní škole (ZŠ) se vzdělávalo celkem 906 188 žáků, z toho 20 237 cizinců. Podíl vietnamských dětí činil 19,8 % z celkového počtu cizinců, což je v přepočtu 4 007 vietnamských studentů. Na střední školu (SŠ) chodilo celkem 424 805 studentů, z toho bylo evidováno celkem 9 063 cizinců. Vietnamských studentů na SŠ bylo 1 732 neboli 19,1 % z celkového počtu cizinců navštěvující SŠ v České republice (ČSÚ, 2017).

Graf č. 5: Vzdělání Vietnamců v ČR ve školním roce 2016/2017

Zdroj: autorkou vytvořeno dle dat ČSÚ, 2017

5. Výsledky empirického šetření – Kulturní a sociální specifika očima mladých Vietnamců

Pro odpovědi na mé výzkumné cíle a otázky, které jsem si nastavila v úvodu bakalářské práce, jsem kromě teoretického rámce zároveň vytvořila vlastní empirické šetření.

V průběhu rozhovoru jsem si s respondenty povídala o jejich životě v průběhu předškolního a mladšího školního věku. Mladí Vietnamci otevřeně vyprávěli o tématech související s jejich dětstvím. Zejména se jednalo o prostředí, ve kterém se nejčastěji vyskytovali, tzn. o své školce/škole, o mimoškolních aktivitách nebo o rodině (zejména o rodičích). Zároveň reflektovali svou výchovu, kterou si prošli ve vietnamské rodině v českém prostředí. V následující analýze cituji odpovědi z rozhovorů, které jsou očištěny od nespisovných výrazů (obecná čeština, vulgarismy apod.).

Analýza vychází z odpovědí mladých vietnamských respondentů a pro hlubší pochopení jevu se zároveň opírá o výsledky výzkumů jiných autorů a o teoretické ukotvení bakalářské práce, tzn. o teorii způsob rodičovství podle kulturní výchovy od Hofstedeho (2011) a o integrační model cizinců podle Bosswicka a Heckmana (2006).

5.1 Kulturní výchova

V teorii o způsobu výchovy rodičů v kolektivistické společnosti (Hofstede, 2011) jsou uváděna kulturní specifika, která se vyskytují ve vietnamských rodinách. Následující výpovědi mladých vietnamských respondentů slouží k hlubšímu poznání tradiční vietnamské výchovy. Zároveň analyzuji, v jaké konkrétní formě se tato tradiční specifika výchovy vietnamských rodin dodržují v českém prostředí.

5.1.1 Komunita

Podle Hofstedeho (2011) se v kolektivistických společnostech klade důraz na vzájemnou závislost s komunitou, ke které člověk patří. Kocourek (2006) ve svém výzkumu popisuje uzavřenost vietnamské komunity do sebe. Kromě jazykové a kulturní bariéry je důvodem i pocit rodiny a sounáležitosti. Mezi zásady této komunity patří vzájemné pomáhání, držení pospolu a uvědomění si své identity, asijského původu a tradic. Důraz je kladen na to, aby členové komunity na toto všechno nezapomněli pod vlivem majoritní společnosti.

Uzavřenost komunity popsala v průběhu rozhovoru jedna z respondentek, která vyrůstala pouze ve vietnamské společnosti. V dětství považovala všechny Vietnamce ve svém okolí za rodinu i přesto, že se jednalo spíše o rodinné kamarády. Rozdíly pro ni nebyly tolik zřejmé.

„Vyrůstala jsem jen v čistě vietnamském prostředí, takže to je taková uzavřená komunita. Vybaví se mi jenom rodiče a pak celá moje rodina, co tady bydlí, a to myslím každého Vietnamce, kterého znám, protože tenkrát mi nebylo jasné, kdo je v mé rodině a kdo není, prostě jsem všechny brala jako rodinu. Hlavně, když mluvíš ve vietnamštině, tak tam úplně nemáš definovaný třeba strýc.“ (Thanh, 20 let)

V rozhovorech se potvrdilo i to, že vietnamští rodiče připomínají svým dětem, aby si i ony uvědomily své zásady a svoji původní kulturu i přesto, že vyrůstají ve zcela odlišném, českém prostředí.

„Naši jsou hodně, hodně konzervativní, vždycky chtěli, abych nezapomínala svoji kulturu, abych si uvědomovala, že jsem Vietnamka, že jsem sice tady, ale mám vietnamské kořeny.“ (Kim Ly, 22 let)

Mladí vietnamští respondenti v kontextu komunity často zmiňovali i jiné vietnamské vrstevníky, se kterými vyrůstali nebo se s nimi dodnes kamarádí.

„V dětství si hodně vybavuji asi vietnamské kamarády mého věku, se kterými jsme se bavili a měli jsme spolu oslavy.“ (Hai Anh, 20 let)

Někteří mladí Vietnamci v rámci rozhovoru uvedli, že i přesto, že v České republice žijí již od útlého věku, tak pro ně vietnamská komunita, kterou pro ně představují zejména přátelé, je z velké části oporou v jejich životě v českém zázemí. Mezi nejčastější důvody patří podobná výchova, kterou si prošli, a s ní související podobné smýšlení nebo podobné situace, problémy, které zažívali jako mladí Vietnamci v českém prostředí. Konkrétní příklady jsou uvedeny v následujících citacích respondentů:

„Myslím si, že si rozumím s vietnamskými vrstevníky víc než s českými. Máme stejnou mentalitu a víme, co od sebe čekat. Prošli jsme si

podobnou výchovou, že rodiče chtěli dobré známky, v dětství se s námi moc nestýkali a šli spíš do práce.“ (Sen, 22 let)

„Je to opora, když má člověk občas chvílky, že se cítí sám, cítí odstrčen nebo diskriminován za svůj původ, tak je dobrý, že tu komunitu má, že se má o koho opřít. Víc si s nimi rozumím, mají podobný zázemí jak já. Vždycky si v té komunitě někoho najdu, protože jsme zažili podobný problémy. Ti lidé se tak chovají, mají podobný humor a výchovu. Víc se pak uvolním. Nejsou tak divocí jak Češi. (...) S Vietnamci je větší klid, že si intelektuálněji popovídáš.“ (Toan, 23 let)

5.1.2 Respekt k autoritám

Jednou ze zásad kolektivismu je podle Hofstedeho (2011) úcta k autoritám, což se potvrdilo i v rozhovorech v rámci empirického šetření. Všichni respondenti uvedli, že nikdy neměli problém s chováním ve škole a vždy měli úctu ke svým učitelům. Zároveň respekt k ostatním – starším považovali za něco, co patří k zásadám „dobrého vychování“ ve vietnamské společnosti.

„Já jsem vždycky byla bezproblémová, ale kdyby to bylo špatný, tak by chování řešili víc, než kdybych měla špatný známky. Kdybych byla neslušná, tak by to byl problém. Protože v naší rodině se máš spíš chovat. To, jak se chováš, je u nás důležitý, možná víc než tvoje znalosti.“ (Thanh, 20 let)

„Měla jsem k učitelům respekt. Říkalo se, že jsem byla docela hodné dítě, učitelé mě měli rádi, poslouchala jsem je.“ (Huong, 23 let)

5.1.3 Zvyky

Dalším specifikem kolektivistické – vietnamské společnosti je dodržování společných rodinných událostí (Hofstede, 2011). Některé tradiční zvyky se Vietnamci snaží zachovat dodnes, a to i přesto, že žijí daleko od svého domova. Kocourek (2006) se v kontextu pochopení vietnamských komunit zabýval i vietnamskými tradicemi, které poté analyzoval ve svých výzkumech.

Respondenti v rozhovorech zmínili, že se v rámci rodiny scházeli pravidelně na večeři. Vietnamci považují jídlo za nezbytnou součást svého života. I přesto, že

vietnamští rodiče v České republice pracují až do pozdních hodin, vždy si najdou čas na společná setkání rodiny u večeře, která se nesmí vynechat. Dlouhá je nejen příprava jídla, která se může pohybovat i v rámci několika hodin, ale i samotné setkání u stolu. U večeře se řeší denní záležitosti každého člena rodiny, témata se pohybují kolem vzdělávání dítěte, práce rodičů, domácnosti (Kocourek, 2006). Důležitost večeře potvrdili respondenti následujícími slovy:

„Při večeři jsme se vždycky museli scházet, celý den jsem si mohl dělat, co jsem chtěl, ale u večeře jsme museli být spolu.“ (Sen, 22 let)

„Jeden z těch důvodů, proč mě rodiče tolik nepouštěli ven, tak byly pro ně rodinné večeře, co jsme měli spolu. Každý jsme hrozně zaneprázdnění, takže vždycky chtěli, abychom šli domů a sedli si společně. Když to pak nebylo možný, tak se docela zlobili.“ (Thanh, 20 let)

Všichni respondenti v průběhu svého rozhovoru zmínili oslavy Nového roku, které Vietnamci nazývají Tet. Jedná se o nejvýznamnější svátek v roce. Jeho oslavy vždy přicházejí první den prvního měsíce podle lunárního kalendáře, což většinou bývá na přelomu ledna a února. V období Nového roku se Vietnamci navzájem navštěvují, pořádají hostiny a dávají si dárky formou peněz, které jsou uloženy v červených obálkách (Kocourek, 2006).

„Většinou volný čas strávíme doma, oni nechtějí nikam moc chodit, že se spolu bavíme, koukáme se na filmy. Slavíme spolu Vietnamský Nový rok.“ (Huong, 23 let)

„Z těch vietnamských hlavně ten Nový rok a potom samozřejmě výročí smrti našich předků, ještě možná ten svátek podzimní, Trung Thu, Den dětí.“ (Kim Ly, 22 let)

Již zmíněné výročí smrti předků je další nezbytnou součástí z vietnamských tradic, kterou Vietnamci dodnes dodržují i po přistěhování se do České republiky. Uctívání předků probíhá u oltáře s tradiční výzdobou, která se nachází v každé vietnamské domácnosti. Jsou zde položeny tácy s ovocem, vonné tyčinky, fotografie blízkých členů rodiny, včetně jejich předků (Kocourek, 2006).

5.1.4 *Vzdělávání*

Podle autorů Bosswick a Heckmann (2006), vzdělávací systém a klasifikace jsou klíčovou institucí v dimenzi strukturální integrace v hostitelské zemi. Tyto hodnoty integrace odpovídají i hodnotám vietnamských rodin. Hofstede (2011) ve své teorii o způsobu rodičovství v kolektivistických rodinách, jako jsou například vietnamské, uvedl strategie výchovy rodičů, které své děti vedou k tomu, aby se připravovali na svoji budoucnost. Nástrojem, který jim pomůže k blahobytu, je především vzdělávání. Ve vietnamských rodinách se objevují zásady jako je například intenzivní příprava do školy. Výsledkem je nadprůměrný prospěch ve škole, což zaznamenaly i PISA testy v ČR, které uvedly, že Asiaté dosahují lepších výsledků než imigranti jiných zemí (Dobiášová, Vavrečková, 2012).

To vše potvrdili i respondenti v mém empirickém šetření, kteří se ve svých rozhovorech nejvíce rozpovídali o důrazu svých rodičů na vzdělávání. V některých případech to zašlo tak daleko, že si rodiče přáli, aby se jejich dítě učilo na úkor jejich volného času.

„Pro moje rodiče škola znamená asi všechno. Moje studium bylo pro ně asi to nejdůležitější, co jsem dělal. Soustředili se, abych měl dobré známky na vysvědčení, abych se učil doma. Aby ze mě něco v budoucnu bylo.“ (Xuan, 21 let)

„Problém byl v tom, že měli předsudky předem, aniž by věděli, jak se snažím, tak předem mi tvrdili, že se učím špatně. Moc mi nepomáhali a řešili jen ty špatné věci, špatné známky, špatné předměty a nic víc. Ptali se, jestli nepotřebuji doučování, jestli by neměly učitelky po škole čas, ať se učím a míň si užívám.“ (Toan, 23 let)

S institucemi vzdělání mohou souviset i mimoškolní volnočasové aktivity, které často poskytuje škola či jiné organizace. Čermák, Janská, Průšvicová (2011) ve svém kvantitativním výzkumu o integraci vietnamských dětí v ZŠ Praha-Kunratice zjistili, že až 72 % Vietnamců navštěvovalo různé kroužky. Příkladem jejich volnočasových aktivit byly nejenom sporty, ale také doučování, například cizí jazyky nebo matematika.

Většina respondentů z mého výzkumného šetření potvrdila, že chodila na více kroužků. Respondenti zmiňovali zejména sporty, cizí jazyky, hudební nebo výtvarnou

činnost. Mladí Vietnamci uvedli, že jejich rodiče vnímali jejich aktivity především kladně a považovali zájmové činnosti jako prostředek pro další vzdělávání. Zároveň byli rádi, že jejich děti mohou svůj volný čas trávit aktivně. Snažili se je podpořit jak finančně, tak psychicky.

„Chodila jsem na keramiku, do výtvarky, na angličtinu, na flétnu, na housle. Každý den jsem měla něco, třeba až do páté třídy. (...) U některých chtěli, aby to bylo pro mé vzdělání, a u některých to brali jako něco navíc a že se já u toho nějak zabavím.“ (Huong, 23 let)

„Samozřejmě rodiče mi platili nějaké kroužky, chodil jsem na vybíjenou, pak bruslení, plavání. Vždycky mě v tom podpořili, pokud to nebylo moc drahý. Byli rádi, že mám nějakou mimoškolní činnost, že oni na to neměli čas. Byli rádi, že mám něco aspoň já.“ (Toan, 23 let)

Mladí Vietnamci se v rozhovorech zmínili o tom, že jejich volnočasové zájmy byly do velké míry kontrolovány rodiči. Z rozhovorů vyplynulo, že příčinou kontroly vietnamských rodičů je zejména obava z toho, že mimoškolní aktivity negativně ovlivní školní prospěch nebo budoucí blahobyt jejich potomků. Respondenti popsali své vzpomínky z dětství, kdy jejich rodiče nechtěli, aby se svým kroužkům dále věnovali, obzvlášť na úkor výsledků ve škole nebo přípravy na lepší budoucnost. Konkrétní situace jsou znázorněny v následujících citacích respondentů:

„4x týdně jsem sportovala, po škole jsem šla na trénink a pak jsem se měla učit. Jenomže jak jsem byla unavená, tak jsem spíš jenom spala, než se učila. No a pak se známky zhoršily a táta už nechtěl, abych chodila do gymnastiky. Takže škola fakt priorita.“ (Hai Anh, 20 let)

„Co jim docela vyčítám, je to, že mě donutili přestat s šachy, protože chtěli, abych se soustředil na školu, na přijímačky. Šachy mi šly a nutit mě přestat bylo docela krutý.“ (Dinh, 22 let)

Jeden z respondentů uvedl, že do žádného kroužku v průběhu předškolního a mladšího školního věku nechodil. Podle jeho slov, důvodem byla neznalost rodičů mimoškolních aktivit a požadavky k tomu, aby se soustředil na své povinné vzdělání.

„Oni to neznali, v dětství ani neměli a nevyžadovali to u mě. Chtěli prostě, aby se dobře učilo a nějaké zájmy je nezajímaly.“ (Sen, 22 let)

5.1.5 Orientace na rodinu

Ve společnostech dodržujících kolektivistickou výchovu, jako je například vietnamská společnost, je rodina velmi důležitou součástí života (Hofstede, 2011). Tuto teorii potvrdili mladí Vietnamci vyrůstající v českém prostředí, kteří také často pomáhají svým rodičům. Konkrétně buď v domácnosti, v přípravách při rodinných setkáních nebo i v jejich podnikání, např. v manuální činnosti. Dalším specifikem je také pomáhání s českým jazykem, např. v administrativě, která je pro rodiče, starší Vietnamce, z důvodu jazykové bariéry obtížnější.

„Pomáhala jsem na oslavách, které jsme pořádali, nebo uklízet, vařit, než přijde návštěva.“ (Hai Anh, 20 let)

„Obvykle prodávám v obchodě u rodičů, jdu pro zboží, uklízím a myju nádobí, snažím se pomáhat s dokumenty, protože táta neumí tolik česky, takže se snažím mu správně zformulovat třeba dopis.“ (Dinh, 22 let)

Mezi další hodnoty v životě Vietnamců patří mezigenerační pomoc. Respondenti ve svých rozhovorech otevřeně přiznali, že chtějí svým rodičům i do budoucna pomáhat, až budou starší, v důchodovém věku. Své rodiče chtějí buď zajistit finančně, aby se měli ve stáří dobře, nebo se o ně nadále starat, např. je nechat u sebe bydlet. Podle jejich slov tohle všechno považují mezi své životní hodnoty. Jedna z respondentek uvedla, že bude mezigenerační pomoc vyžadovat i u svých dětí v budoucnu.

„Každý by měl pomáhat svým rodičům, jak to jen jde. Určitě to budu dělat, budu se snažit je finančně zajistit, aby se měli dobře, aby měli kde bydlet, jídlo, aby měli všeho dostatek. Aby si mohli jen užívat.“ (Xuan, 21 let)

„Celkově Vietnamci mají hodně velkou úctu k těm starším, že je to daný i tím, že ve Vietnamu nejsou daný domovy důchodců, že vždycky se o rodiče staráš doma. A pro moje rodiče je to hodně důležité a je to takový koloběh, který by měl být. Já počítám s tím, že se postarám o své rodiče a

doufám, že pak vychovám své děti tak, aby se ony postaraly i o mně.“

(Kim Ly, 23 let)

„Já si myslím, že bychom měli, až budeme starší, tak ne dát do domovu důchodců, jak to dělají Češi. Naopak bychom se o ně měli starat, protože se oni starali o nás, když jsme byli malí. To jsem pochytil z té vietnamské kultury a patří to do mých hodnot. (...) Nechám je u sebe bydlet, až budou starší.“ (Sen, 22 let)

5.2 Integrace vietnamského dítěte do ČR

I přesto, že vietnamští respondenti vyrůstali ve vietnamské rodině, která je primárním socializačním prostředím pro vývoj jejich osobnosti, tak zároveň vyrůstali v českém prostředí, v období předškolního a mladšího školního roku se vyskytovali v majoritní české společnosti, převážně ve školce nebo škole se svými českými vrstevníky. Tato společnost si zakládá spíše na hodnotách individualismu, tzn. předností jsou zájmy jedince před zájmem kolektivu, preferována je samostatnost, nezávislost (Hofstede, 2011). Ve výzkumu od Čermáka, Janské, Průšvicové (2011) učitelé na ZŠ-Kunratice uvedli, že vietnamské děti snadno přijímají českou kulturu a hodnoty majoritní společnosti, integrují se téměř bez problému, neboť ovládají plynně český jazyk, stýkají se s českými vrstevníky, vzdělávají se v rámci českém školském systému.

Pohled respondentů Vietnamců z tohoto empirického šetření uvádí hlubší rozměr jejich integrace do majoritního prostředí. I přesto, že většina z nich uvedla, že v současné době nemají problém se zapojit do české společnosti, zároveň zmínili, že začátky integrace pro ně nebyly vždy snadné. První počáteční překážkou mohla být jazyková bariéra. To se týkalo především případů, kdy děti vyrůstaly v uzavřené vietnamské komunitě a rodiče učili své dítě mluvit pouze vietnamsky. Z důvodu absence českého jazyka v počátečních letech, zejména přechod do školky byl z pohledu vietnamského dítěte náročnější oproti ostatním českým vrstevníkům.

„Ve školce byla ta jazyková bariéra, protože jsem neuměla česky. Rodiče mluvili vietnamsky, ale jen česká tetička na mě mluvila česky, ale jako nepamatuju si, že bych s ní měla vyloženě konverzace.“ (Huong, 23 let)

„Já jsem nastoupila do školky o rok nebo dva později, ale pamatuju si, že jsem měla nějaký papír o tom, že jsem neuměla česky, tak mě učili česky

ve školce a vzali mě tam s tím, že to bude se mnou těžký. Vyrůstala jsem jen v čistě vietnamském prostředí, takže to je taková uzavřená komunita a neměla jsem českou babičku. Co si pamatuju, tak vždycky jsem si něco malovala a byla jsem oddělena od ostatních, protože se mi něco snažili vysvětlit, ale nešlo jim to, protože jsem neuměla česky.“ (Thanh, 20 let)

Další možná bariéra v počáteční integraci vietnamských dětí spočívala v úrovni kulturní (Bosswick, Heckmann, 2006). Dítě vyrůstalo v úzké vietnamské komunitě a prostřednictvím školky/školy se začalo integrovat do majoritní společnosti, která měla zcela odlišné zvyky než ty, na které byl mladý Vietnamec ze svého vietnamského prostředí zvyklý. Konkrétní příklad uvedl respondent Toan následujícími slovy:

„Ve školce byl občas problém, že ti čeští kamarádi měli rodiče, co měli na ně asi čas, takže měli spoustu zvyků a občas jsem moc nechápal nějaké tradice, co mají Češi. Třeba Halloween nebo maškarní, tyhle věci jsem nechápal. Občas jsem přišel do školy bez převleku a nevěděl jsem vůbec, o co jde.“ (Toan, 23 let)

Další bariérou respondentů pro integraci do české společnosti v předškolním a mladším školním věku byla odlišnost od ostatních českých dětí. Někteří respondenti se dokonce zmínili o tom, že byli šikanováni, obzvláště psychicky. Zažívali posměch, zejména na svůj vietnamský původ, že jsou jiní než majorita vrstevníků ve školce/škole. Faktorem může být také konkrétní prostředí v dětství, které nemusí být zvyklé na jiné, etnické menšiny. Jedna z respondentek uvedla, že se záměrně stranila od své vietnamské komunity, protože chtěla zapadnout do kolektivu a spřátelit se s českými dětmi. V důsledku toho začala zapomínat svou vietnamštinu.

„Když jsem byl ve školce, tak jsem byl jednou šikanován. Nebyl jsem úplně mlácený, spíš se mi posmívali, ale říkal jsem si, že je to jedno, pak se za mě postavil kamarád a pak se to zlepšilo. Smáli se mi asi jako ‚Vietnamčik‘, že jsem jiný.“ (Dinh, 22 let)

„Protože to bylo malé město, tak tam moc Vietnamců nebylo. (...) Možná trošku jsem se začala stranit od vietnamské komunity, je pravda, jak jsem zapomínala na tu vietnamštinu, byla jsem s českými dětmi, tak asi jsem

chtěla na té základní škole zapadnout, prostě nechtěla být jiná, štválo mě, že se mi smějí.“ (Kim Ly, 22 let)

Postupem času se vietnamští respondenti přizpůsobili majoritnímu prostředí. Již dodnes se stýkají s českými vrstevníky, dodržují české zvyky a jsou v České republice „zakořenění“. Mladí Vietnamci, kteří se narodili nebo vyrůstali v České republice, se často nazývají banánové děti (Portes, Zhou, 1993), tzn. navenek „žlutí“ (mají původ z Vietnamu), uvnitř „bílí“ (přijímají hodnoty a názory české společnosti). Tito mladí Vietnamci často žijí ve dvou odlišných kulturách – ve vietnamské ze strany své rodiny a zároveň v české od majoritní společnosti. S tím souvisí i např. problémy uvědomění si identity. Na druhou stranu jedná se o něco, co dělá mladé lidi vietnamského původu výjimečné v rámci českého prostředí.

„Většina mých kamarádů, když jsem vyrůstala, byli Češi, takže jsem pojala hodně evropských myšlenek, co se týče pohledu na svět.“ (Thanh, 20 let)

„Moji čeští vrstevníci nějaké věci nemohli chápat, asi neřešili problémy s identitou, že by se jim někdo smál, že jsou jiné pleti nebo nevěděli, že žiju oběma kulturami, že slavím jak české Vánoce, tak i Vietnamský Nový rok.“ (Kim Ly, 22 let)

„Je dobré si říct, že nejsem úplně Čech, ale jsem Vietnamec a mám ty principy. Neodděluje mě to od nich, ale dělá mě to speciálním. Druhá věc, je očekávané, že Vietnamec by se měl naučit ohledně obou kultur. Umím českou kulturu, ale zároveň i vietnamskou.“ (Dinh, 22 let)

5.2.1 České chůvy

S ohledem na to, že jsou vietnamští rodiče často významně pracovní vytížení a nemají na své děti čas, svěřují své děti do péče českým vychovatelkám – chůvám, které se o ně starají a v průběhu dětství jim pomáhají k integraci do majoritní společnosti. Výzkumy o českých chůvách prováděla zejména Suralová (2012, 2015), která zároveň zjistila, že koncept českých chův se postupně spontánně vyvinul ve vietnamské komunitě v ČR a tyto paní na hlídání si vietnamští rodiče hledají prostřednictvím inzerátu nebo doporučení od svých známých. Práce české chůvy spočívá o tom, že se starají o vietnamské děti již od raného věku a tráví s nimi volný čas v průběhu nepřítomnosti

vietnamských rodičů. Mluví na ně česky, vietnamské děti si tak lépe zvyknou na české prostředí a tamní jazyk (Jarkovská, 2015).

V rámci tohoto empirického šetření, pouze jedna respondentka neměla v dětství žádnou chůvu, zbytek respondentů měl alespoň jednu, někteří v průběhu dětství dokonce vystřídali 2-3 chůvy. V průběhu rozhovoru mladí Vietnamci své české chůvy oslovovali jako „česká teta/babička“. Jedna z respondentek ve spojitosti s chůvami zmínila i „českého dědu“.

Mladí Vietnamci vyrůstali se svojí českou chůvou již od ranného věku, většina z nich se s ní střetávala ještě dřív, než nastoupila do školky. Tato vychovatelka představovala první blízký kontakt vietnamských dětí s českou společností, což spustilo i jejich první interaktivní integraci s českými vrstevníky, ke kterým se respondenti dostali prostřednictvím české chůvy (Bosswick, Heckmann, 2006). Pro většinu respondentů tato chůva hrála v jejich dětství velkou roli, protože s ní trávili většinu volného času. Respondentka Huong se svou chůvou neměla až tak intenzivní vztah, protože ji nehlídala tolik často.

„Byla jsem s ní už před školkou. Trávila jsem s ní čas, že nás vlastně hlídala, když rodiče pracovali. (...) Ve školce jsem byla navyklá na to, že jsem s ní hodně cestovala. Ona byla často s Čechy, že jsem potkala i české děti, bavily jsme se hodně, jezdily jsme do Zoo.“ (Hai Anh, 20 let)

„Hrála poměrně velkou roli, jelikož mě vychovávala do 12 let, byl jsem u ní až do večera, ze školy.“ (Xuan, 20 let)

„Ona se o mně zas tak často nestarala, ona se o mně starala maximálně jeden nebo dva dny v týdnu a myslím si, že mi to pomohlo v tom, abych se nebála jiných věcí, cizích lidí, protože jsem u ní byla od té doby, co jsem byla malá, takže mě naučila zvyknout si na češtinu, ale je to tak dávno, že si to už nepamatuju.“ (Huong, 23 let)

České chůvy také naučily vietnamské děti česky, zároveň se snažily je vést k české kultuře již od dětství (podobně jako v Suralová, 2015). Mladí respondenti zmínili, že jejich české babičky/tety jim četly pohádky a básničky, zpívaly s nimi české písničky, vařily jim česká jídla atd., čímž napomohly vietnamským dětem i ke kulturní integraci do majoritní společnosti (Bosswick, Heckmann, 2006).

„Já bych řekla, že hrála roli v mé výchově velkou. Třeba jsem uměla víc českých písniček než jiné české děti. Takže jsme si spolu zpívaly a říkaly si básničky a tak. Tak bych řekla, že z té český kultury jsem to dohnala, že jsem už nebyla tolik jiná.“ (Kim Ly, 22 let)

„Já jsem se česky naučil od mojí český babičky, když jsem byl malý, tak jsem cítil, že umím lépe česky než vietnamsky. (...) Četla mi pohádky, takže jsem toho v té době hodně věděl. Pekla mi bábovky, cukroví, tak to bych taky v životě nevěděl bez ní. Vařila mi česká jídla, takže české jídlo mi nedělá problém – řízky, bramborák.“ (Sen, 22 let)

Tyto chůvy neměly pouze funkci výchovnou, ale zároveň i vzdělávací, která se projevila zejména v mladším školním věku, kdy začaly vietnamské děti chodit ze školy. Jelikož většina vietnamských rodičů neuměla natolik dobře ovládat český jazyk, aby dokázala svým dětem poradit s domácími úkoly, děti měly k dispozici své české babičky/chůvy, které jim pomáhaly se vzděláváním (podobně jako v Jarkovská, 2015). Respondent Dinh zároveň zmínil, že česká teta ho naučila pravidlům slušného chování v české společnosti.

„Docela mi pomáhala s úkoly, protože rodičů se zeptat, to bylo nemožný, nerozuměli česky.“ (Sen, 22 let)

„Ve škole jsem začala mít nového, co se o mně staral. Víím, že chodíval se mnou po škole, pak k němu domů, tam jsme se učili, dělali jsme úkoly a procvičovali jsme, co jsem potřebovala do školy.“ (Hai Anh, 20 let)

„V první třídě jsem měl problém, jak odpovědět na nějakou otázku, tak ona mi dávala jak tu vzdělávací funkci, tak mi i pomáhala se naučit, jak se chovat. Měla velkou roli v mém životě. Naučila mě slušnosti, znalosti, zvyky, naučila mě toho dost.“ (Dinh, 22 let)

Mladí vietnamští respondenti vnímají výchovu své české chůvy velmi pozitivně a jsou vděční za to, že s ní trávili své dětství. V častých případech ji dokonce vnímají jako člena své rodiny. Z rozhovorů vyplynulo, že i přesto, že se děti se svými chůvami již nestřetávají tolik intenzivně jako v dětství, v současné době setrvávají ve vzájemně blízkých vztazích. Některé vietnamské rodiny jsou dodnes s českými chůvami v kontaktu, snaží je zvát na důležité události nebo chodit za nimi na návštěvy.

„Je to jako moje druhá mamka, když mám problém, tak se jí zeptám, občas jí zavolám. Snažím se s ní stýkat víc, ale nejde to, tak aspoň jednou za čas.“ (Dinh, 22 let)

„Dnes pro mě znamená jako člen rodiny. Je to moje babička. Stýkáme se, třeba dvakrát do týdne.“ (Xuan, 21 let)

„Vím, že mě vychovávala, ale jak jsou od sebe ty lidi dál, tak už tam není ten pevný vztah. Ale uvědomuju si, že mi něco dala a mám pocit té vděčnosti z toho, co mě naučila.“ (Sen, 22 let)

„Asi jsem jí vděčná, že se o mě starala, vidáme se, voláme si a zveme ji na narozeniny. Nebo na Vietnamský Nový rok byla u nás na jídle.“ (Hai Anh, 20 let)

5.3 Širší rodina

Zatímco v některých případech vietnamské děti považují českou vychovatelku za svoji babičku, kontrastem je vztah s jejich skutečnými prarodiči, kteří žijí ve Vietnamu. Respondenti uvedli, že se svou širší rodinou nemají tolik blízké vztahy. Jeden z nejdůležitějších důvodů je to, že od nich vyrůstají daleko a na návštěvu do Vietnamu tak často nejezdí. Dalším faktorem může být i jazyková bariéra vzhledem k tomu, že vietnamské děti v České republice často ovládají lépe český jazyk a se svými prarodiči se ve vietnamštině tolik nedorozumí (Kocourek, 2006).

„Je to samozřejmě trochu jiný vztah, protože prarodiče jsme skoro neviděli, já je poprvé viděla, když mi bylo šest. A potom, když by bylo 12. Pamatuji si, že jako dítě jsem to nesnášela, když naši jim zavolali a ‚popovídej si s babičkou‘ a tak, a teďka tam byla ta jazyková bariéra, že člověk nevěděl, co má říct, a tím, že je to pro tebe cizí člověk.“ (Kim Ly, 22 let)

I přesto, že se rodiče dětí snaží, aby prarodiče poznali aspoň prostřednictvím volání po telefonu nebo fotografií, vietnamské děti nemají možnost se s nimi častěji vidat, což vede v důsledku k tomu, že nedokáží navázat hlubší vztahy se svou vzdálenou rodinou ve Vietnamu. Podle slov respondentů, svoji širší rodinu ve Vietnamu, se kterou se pravidelně nestýkají, dokonce považují za cizí.

„Sprarodiči se moc nebavíme, já s bratrem jsme oba vyrůstali tady a nějak jsme neměli ani nutkání volat a neměli jsme k nim prostě vztah. Prostě jsme je viděli z fotek, z telefonu jsme slyšeli hlas, když jsme přiletěli do Vietnamu, tak jsme je viděli, ale vztah tam nebyl.“ (Sen, 22 let)

Někteří respondenti mají svou širší rodinu již v České republice, například strýce, tety a jejich děti atd. V tomto případě jsou si mladí Vietnamci se svými příbuznými blízcí, mají vzájemné pevné rodinné pouto a jsou spolu v pravidelnějším kontaktu.

„Moje širší rodina bydlí hned vedle našeho bytu, ve stejném patře, že jsme si dost blízcí. Je tu teta, babička. Už nikdo není ve Vietnamu.“ (Dinh, 22 let)

„Často jsem jezdil se strýcem za jiným strýcem, zhruba jednou za měsíc. Měl jsem u nich rodinnou oporu. Mohl jsem si tam hrát hry. Byli na mě vždycky hodní, koupili mi, co jsem chtěl. Byl jsem rád, že jsem odešel od přísného prostředí rodičů za strýcem, tetou. Bavím se se svými bratrance, sestřenicemi, teď ke mně pořád chodí malý bratranec. Mám tady tři strýce s tetami.“ (Toan, 23 let)

5.4 Integrace rodičů do ČR

V konceptu integrace cizinců na území ČR byly identifikovány možné problémy, které brání imigrantům začlenit se do českého prostředí. Konkrétně u vietnamských občanů se jedná o to, že se v rámci svých ekonomických aktivit pohybují pouze ve své komunitě. Souvisí s tím nízká úroveň českého jazyka a vztahu k české kultuře, což ve svém důsledku může znamenat bariéru jejich integrace do majoritní společnosti (Vláda České republiky, 2011).

Mladí respondenti vietnamského původu zmínili, že integrace jejich rodičů do české společnosti je náročnější než v případě vietnamských dětí, kteří se v ČR narodili nebo zde vyrůstali již od raného věku.

Nedokonalou znalost českého jazyka u svých rodičů jako možnou bariérou k integraci do české společnosti potvrdili respondenti v rámci empirického šetření.

Jednou z příčin může být nastavení integrační politiky v České republice, kdy požadovanou podmínkou je znalost českého jazyka na minimální úrovni A1. V současné době se již ukazuje, že znalost češtiny na úrovni A1 je pro integraci cizinců do ČR nedostačující (MVČR, 2017).

S problémem znalosti českého jazyka souvisí také úzký kontakt Vietnamců s jejich komunitou, kterou upřednostňují před českou společností. Dospělí Vietnamci se cítí komfortně ve vietnamské komunitě a s českou majoritou se sdružují minimálně. Jednoduché základy českého jazyka používají nejčastěji ve svém podnikání, např. v průběhu komunikace s českými zákazníky (Kocourek, 2006).

S tím souvisí integrační bariéra Vietnamců jak v úrovni kulturní integrace, kdy mají minimální znalost mateřského jazyka hostitelské země, tak i v úrovni interaktivní integrace, kdy vztahy s českou společností rozvíjejí na minimální úrovni (Bosswick, Heckmann, 2006).

„Na třídní schůzky chodili, ale nerozuměli ničemu, a tak tam někdy posílali bratra, který byl o šest let starší než já, takže taky to moc nemělo váhu. Vztah rodičů s učiteli byl žádný, vždyť neuměli česky.“ (Thanh, 20 let)

Mladí Vietnamci v průběhu rozhovoru si vzpomněli na situace, kdy se rodiče snažili integrovat do české společnosti. Primárním důvodem rodičů k integraci byly jejich děti. Podle slov respondentů, rodiče kladli důraz u dětí nejenom uvědomění si vietnamského původu, zároveň chtěli, aby se jejich děti cítily komfortně v českém prostředí, ve kterém vyrůstaly. Důsledkem toho se vietnamští rodiče snažili přizpůsobit svůj život k české majoritní společnosti. Mladí respondenti popsali angažovanost vietnamských rodičů na životě školy, např. chodili na třídní schůzky, pomáhali na akcích organizované školou atd.

„Jednou za čas byli na třídních schůzkách, možná na KRPŠ (pozn. Klub rodičů a přátel školy) tatka chodil.“ (Hai Anh, 20 let)

„Chodili na třídní schůzky. Naše škola měla sběr papíru, tak taky se angažovali na sběru papíru, i cíleně, protože věděli, že se měří, kdo kolik vzal do školy. Snažili se v tom pomáhat, měli hodně věcí z obchodu, kartony a tak.“ (Toan, 23 let)

Kromě angažování se na životě školy, další příklad interakční integrace vietnamských rodičů (Bosswick, Heckmann, 2006) zmínil respondent Xuan, jehož rodiče se stýkali s jinými rodiči jeho českých vrstevníků ze školky/školy.

„Zvali ostatní ze třídy na večere, chodili s jinými českými rodinami ven, společně s námi na nějaký hřiště a povídali si tam. (...) Snažili se skamarádit s českými rodiči jen, abych se já cítil líp.“ (Xuan, 21 let)

Co se týče kulturní integrace do majoritní společnosti (Bosswick, Heckmann, 2006), rodiče vietnamských respondentů přijali i některé kulturní zvyky hostitelské země, např. začali s dětmi slavit Vánoce, což ovlivnilo jejich tradiční vietnamský způsob rodinného života.

„Naši chtěli, abychom se sestrou nezapomněly svoji kulturu, svoji identitu, ale na druhou stranu bylo hrozně fajn, že nechtěli, abychom se cítily, že by nám něco chybělo. Takže i když nemuseli, tak slavili s námi Vánoce, abychom ve škole, kdyby se nás ve škole učitelka zeptala, co jsme dostali k Vánocům, tak my neodpověděly ‚nic‘, ale abychom prostě měly co nejnórmálnější dětství, abychom zapadly mezi ostatní děti.“
(Kim Ly, 22 let)

Poslední možný způsob integrace podle Bosswicka a Heckmanna (2006) je identifikační integrace, kterou si částečně osvojili i někteří vietnamští rodiče respondentů. Podle slov mladé respondentky Thanh, příčinou je délka pobytu rodičů v odlišném prostředí, které je ovlivnilo v několika dimenzích. I přesto, že její rodiče stále dodržují zásady vietnamské společnosti, přistěhováním se do České republiky změnili nejen svůj tradiční způsob života, ale také své názory na svět.

„Mojí rodiče jsou konzervativní, myslí si, že některé věci jsou tak, jak mají být, a na druhou stranu od velmi mladého věku bydlí v Evropě, takže taky vidí západní pohled na svět a snaží se tomu být otevření. A hlavně oni vzhlíží k ‚bělochům‘. A říkají si, že to, co oni dělají, je asi správně, protože se mají prostě líp.“ (Thanh, 20 let)

5.5 *Bariéry mezi dítětem a rodiči ve vietnamské rodině v ČR*

Z rozhovorů vyplynulo, že tradiční vietnamská výchova aplikovaná v českém prostředí je možnou bariérou ve vztahu mezi vietnamským rodičem a jeho dítětem v České republice. Následující část analýzy identifikuje konkrétní příklady problémů ve vztahu dítě – rodič ve vietnamských rodinách, ke kterým dochází v ČR. Citace respondentů z rozhovorů jsou zároveň podloženy výzkumy jiných autorů.

5.5.1 *Jazyk*

Jednou z bariér ve vztahu dítě – rodič ve vietnamských rodinách dokáže být jejich společný dorozumívací jazyk (Kocourek, 2006). I přesto, že všichni respondenti z výzkumu uvedli, že doma mluví zásadně vietnamsky, z velké části je jejich vietnamština pouze na základní úrovni, kdy se dokáží dorozumět. Jedna z respondentek dokonce uvedla, že při konverzaci s rodiči kombinuje vietnamštinu s češtinou.

Jelikož mladí Vietnamci žijí v českém prostředí, kde jsou nejčastěji ve styku s českým jazykem, umí lépe mluvit česky a vietnamštinu se učí převážně od poslechu. Zároveň vietnamští rodiče neumí natolik dobře česky, aby svým dětem snadno rozuměli. V důsledku toho může docházet k vzájemnému nepochopení mezi dítětem a rodiči, kdy vietnamské dítě nedokáže naplno říct rodičům své myšlenky ve vietnamštině a vietnamští rodiče nerozumí svému dítěti, pokud jejich potomek na ně mluví v českém jazyce.

„Doma mluvíme vietnamsky, ale často mi to přeskakuje do češtiny. Když mám nějakou myšlenku a dokážu ji vyjádřit v češtině, tak mluvím česky.“

(Huong, 23 let)

„Vietnamsky se dorozumím, ale není to žádná sláva, protože jsem nechodila nikam do školy, rodiče neměli čas mě učit, jak pracovali. Spíš jen od poslechu všechno.“ (Hai Anh, 20 let)

„Vietnamsky umím málo, já jsem třeba do šesti let neuměl ani slovo vietnamsky. A třeba jsem se svěřoval babičce, že nic nerozumím a že rodiče mluví nějakým divným jazykem, že nevím, co říkají.“ (Sen, 22 let)

5.5.2 Hierarchie

Hierarchie se projevuje již v samotném vietnamském jazyce, konkrétně při používání osobních zájmen. Hovorová vietnamština nepoužívá při oslovování běžná osobní zájmena „já“ a „ty“, ale používá substantiv označující příbuzenské vztahy, např. označení „anh“ (starší bratr) a „em“ (mladší sourozenec). Důležité je zvolení správného titulu jak pro nás jako mluvčího, tak pro osloveného, ve kterém se označí, kdo z nich je nadřazený/podřazený. Příklad z běžného života: když chceme oslovit našeho kamaráda/vrstevníka, který je věkově od nás o rok starší, tak je zároveň i v hierarchii výše postavený než my. Oslovujeme ho „anh“ (starší bratr) a sebe označíme jako „em“ (mladší sourozenec), i přesto, že se nejedná o člena naší rodiny. Na podobném principu hierarchického označení fungují všechna oslovení ve vietnamském jazyce, včetně oslovení otec/matka jako nadřazení, dítě jako níže postavené v hierarchii (Hlavatá, Slavická, 2003).

Tuto problematiku osobních zájmen zmínili i respondenti, kteří uvedli, že oslovování podle titulů je pro Vietnamce velmi důležité a je to součástí jejich každodenního života. Samotný vietnamský jazyk, který má jasně stanoveno hierarchické oslovování, ani nedovoluje být si v rodině vzájemně rovni a mít spolu čistě přátelské vztahy.

„Řekla bych, že ve vietnamské komunitě je hierarchie strašně důležitá, a to se projevuje i ve vietnamštině, jak oslovuješ všechny lidi, takže u mě není normální mít kamarádský vztah s rodiči. Nedokážu si představit, že by se mnou táta pil víno a tak.“ (Kim Ly, 22 let)

„To mě třeba trochu vadí, že když starší něco řekne, tak to platí a ty nemůžeš nic říct (...) Jak máme ve vietnamštině různé označení podle hierarchie, tak já ne vždy to dobře rozeznávám, když mluvím s jiným Vietnamcem, řekne, že mluvím nespisovně nebo neslušně vůči nim.“ (Huong, 23 let)

Rodiče vietnamského původu jsou v nadřazeném postavení nejen z pohledu oslovování ve vietnamštině, ale zároveň i z hlediska autoritativního přístupu vůči dítěti. Ve vietnamské společnosti se preferuje způsob rodičovství na základě kolektivistického stylu, kde Hofstede (2011) uvádí důležitost úcty k autoritám, v tomto konkrétním

případě důležitost úcty k rodičům. Z následující citace respondentky vyplývá, že důsledkem vnímání autority se kromě poslušnosti dítěte může projevit i pocit nejistoty a strachu ze svých rodičů.

„Když jsme spolu večeřeli, tak jsme se každý den sešli a byl respekt, ticho, moc jsme se nebavili. Na co si vzpomínám, tak jsem se prostě jen děsně bála a musela jsem je poslechnout. (...) Táta byl strašná autorita, vždycky jsem se ho bála. Z dětství si pamatuju, že jednou jsem byla nachlazená a bála jsem se i kašlat při večeři. Prostě by mi řekl, že jsem nemocná, že co jsem zase dělala, že jsem se nachladila a že jsem se o sebe nestarala.“ (Hai Anh, 20 let)

V sociologii se autoritou označuje taková osoba, která má přirozenou vážnost a vliv na rozhodování nad druhou, podřadnou osobou (Giddens, Sutton, 2013). Jeden z respondentů uvedl, že jeho názor v postavení dítěte nedokázali jeho rodiče ocenit a z důvodu zachování si svého autoritativního postavení nepřiznali, že měl jejich syn pravdu.

„Možná na jejich obličejích vidím, že ví, že mám pravdu, ale neřeknou, že ji mám. Z toho principu, že jsou vyšší v té rodině a bojí se, že je nebudu poslouchat.“ (Dinh, 22 let)

5.5.3 Nedostatek společně stráveného času

Vietnamští rodiče jsou v častých případech enormně pracovní zaneprázdnění. Snaží se vydělávat více peněz nejenom, aby zabezpečili svou rodinu, ale hlavně své potomky. Šetří peníze na jejich rozvoj i do budoucna. V práci každodenně zůstávají do pozdních hodin, což způsobuje nedostatečné trávení volného času se svými dětmi (Souralová, 2015).

Tento případ se vyskytuje u mnoha vietnamských rodin v České republice, zároveň se daný jev projevil i v rozhovorech s mladými respondenty vietnamského původu. Ti zmínili, že jejich rodiče na ně neměli tolik času, aby se jim naplno mohli věnovat, protože hodně pracovali. Problémem tohoto jevu je, že postupem času si vietnamské děti vybudovaly odstup od svých rodičů a zvykli si na samostatnost, bez jakékoliv pozornosti svých rodičů, což mohlo zapříčinit nedostatek rodinných vzpomínek z dětství i celkové chladnější vztahy v rodině.

„My jsme většinou měli ty chuvy, protože rodiče na nás neměli čas, jak pracovali. Nejezdívali jsme na výlety jak české děti. (...) Já si prostě nevybavuju s rodiči dětství, že já tam mám zkrátka školku, kroužky a takhle, ale nemám moc vzpomínek s rodiči.“ (Hai Anh, 20 let)

„S mamkou jsem neměla vůbec žádný vztah, vůbec si nepamatuju, že bychom si byly blízké nebo tak. Taky to bylo tím, že hodně pracovala a taky o to neměla zájem, prostě neměla na to možná čas nebo nebyla to její priorita, aby měla dobrý vztah se svými dcerami (...) Pak se začala snažit, jenže já v té době už nebyla zvyklá na tu pozornost od ní, naši mě hodně vychovávali tak, abych byla samostatná.“ (Kim Ly, 22 let)

5.5.4 Absence projevení citů

Dalším problémem ve vztahu rodič – dítě ve vietnamských rodinách v ČR může být nedostatečné vyjádření vlastních citů ze strany rodičů. Schwab (2013) ve svém výzkumu identifikoval výchovný způsob asijských rodičů, jehož přístup je z části založen na tom, že tlačí své děti k neustálé disciplíně, ale zároveň před dětmi omezují své reakce na minimum a neprojevují žádné emoce navenek.

Specifický přístup vietnamských rodičů k dětem se potvrdil i v tomto empirickém šetření. Z rozhovorů vyplynulo, že rodiče respondentů nikdy neprojevovali hlubší emoce a nedokázali naplno projevit lásku ke svým dětem, což se projevilo i na jejich vztahu rodič – dítě ve vietnamských rodinách, který je spíše odtažitý a chladný. V důsledku toho si ve vietnamských rodinách mohou vzájemně méně rozumět nebo se méně svěřovat.

„Máme prostě více chladný vztah k rodičům než české děti. A právě proto si myslím, že si nerozumíme nebo se méně svěřujeme. Rodiče neukazují emoce, neukazují city, tak je to jiný. Neříkají ‚mám tě rád, mám tě ráda, jsem pyšná na tebe.‘ Oni jsou prostě jiní. My jsme celkově jiní než Češi.“ (Hai Anh, 20 let)

„Naši jsou takoví, hlavně teda táta, že nám tu lásku nedokáže moc ukázat nebo říct, že nás má rád a měl s tím vždycky velký problém. Jako my to víme, jak to má, my to nějak akceptujeme, ale já vím, že táta mě má nejradši na celém světě. (...) Táta mi to ukazoval jinak, že mi vždycky

koupil, co jsem prostě chtěla, i když to bylo třeba za odměnu, tak jsem to nakonec vždycky dostala.“ (Kim Ly, 22 let)

5.5.5 Rozdílnost stupně integrace do ČR

Vietnamští rodiče sice žijí v České republice déle než jejich dítě, ale stupeň integrace do hostitelské společnosti je nižší oproti stupni integrace dítěte. Zatímco vietnamští rodiče se nejčastěji integrují do české společnosti v souladu s jejich ekonomickými aktivitami (Vláda České republiky, 2011), vietnamské děti jsou častěji ve styku s českou společností, kterou pro ně tvoří vzdělávací systém (školka/škola), jejich vrstevníci a celkově okolí, kde tráví svůj volný čas (Kocourek, 2006). U vietnamských dětí se zároveň více projevuje identifikační integrace do hostitelské společnosti, s čímž souvisí snazší přijímání hodnot a zvyků tamního prostředí (Bosswick, Heckmann, 2006).

Z důvodu rozdílné úrovně integrace do českého prostředí, ve vietnamské rodině se může objevit nepochopení k tomu druhému, například v odlišných názorech, které vietnamské dítě převzalo z českého prostředí. Někteří respondenti uvedli, že jejich rodiče jsou konzervativní a své zásady a pohled na svět velmi zřídka mění. Z rozhovorů vyplynulo, že někteří vietnamští rodiče mají zachované určité postoje, které nezmění ani po přistěhování se do západní společnosti, což vede často ke konfliktům mezi rodiči a dětmi ve vietnamských rodinách v ČR.

„Konflikty mezi mnou a rodiči jsou podle mě ztráta času. Prostě můj postoj je správný v české kultuře a špatný ve vietnamský. Ale já bydlím v Česku a chtěl bych se taky asociovat v českém stylu než jenom ve vietnamském. A oni si drží ten svůj vietnamský.“ (Dinh, 22 let)

„Chtějí, abych si vzala Vietnamce, v tomhle nikdy nebyli úplně otevření. (...) Když jsme byly se sestrou mladší, tak rodiče byli dost přísní, že nechtěli, aby holka chodila ven, že se to nehodí. A nikdy jsme nemohly u nikoho přespat. Ale takhle to trvá dodnes. Podle nich se to nehodí, že je to špatný, aby potom ,co si o ní lidi pomyslí, o mých rodičích, že nepřespávám u nich doma, ale u někoho jiného‘. Je to špatný takhle u Vietnamců.“ (Kim Ly, 22 let)

5.6 *Výchova dětí v budoucnu*

Posledním tématem rozhovoru byla budoucnost. Mladí respondenti vietnamského původu měli, na základě své výchovy, která jim byla od rodičů předána, reflektovat konkrétní příklady, které by zachovali a které by naopak změnili, až budou starší a budou sami mít děti. Cílem tohoto tématu bylo nejenom popsat, jak může vypadat budoucí výchova další generace Vietnamců v ČR, ale zároveň zmapovat názor vietnamských dětí na výchovu jejich rodičů v České republice a analyzovat přednosti a nedostatky způsobu výchovy, kterou si mladí Vietnamci prošli.

V rozhovorech zaznělo, že vietnamští respondenti by zachovali kulturní specifika ze tradiční výchovy, kterou převzali od svých rodičů. Uváděli orientaci na rodinu, na vzdělání, vyzdvihli také disciplínu požadovanou od rodičů, důraz na pravidla společnosti, zásady slušného chování, uvědomění si svého vietnamského původu a s ním související zvyklosti. Konkrétní příklady jsou zaznamenány v následujících citacích:

„Rozhodně bych také držel při večeři rodinu pohromadě, aby děti nikam neodcházely s jídlem, ale abychom si mohli popovídat.“ (Xuan, 20 let)

„Chtěl bych, aby moje dítě mělo dobré známky. Myslím si, že je to dobře. Chtěl bych být podobně přísný, i když pro to dítě to zezáčátku není nejlepší, ale je to lepší než ta česká výchova, když jsou pak dospělí ty děti. (...) Čeští rodiče nenutí tolik své dítě se učit, neřeší tolik tu školu, že to neberou jako důležitý, na jednu stranu je to dobře, pak i špatně, že ty český děti nejsou tak úspěšný, nemají tam tu píli.“ (Sen, 22 let)

„Samozřejmě bych taky byl nějak přísný. Určitě bych je motivoval ve studiu a donutil je se učit. (...) Chtěl bych, aby také dodržovaly nějaká pravidla, aby byly ve společnosti slušní, respektovaly to, co mají, respektovaly svoji tradici, jazyk.“ (Toan, 23 let)

„Naučit je, jak se správně chovat. Být slušný, zdvořilý, umět poděkovat. Jinak nevím, protože pak jsou jen věci, co bych změnila.“ (Hai Anh, 20 let)

Z empirického šetření vyplynulo, že mladí Vietnamci by změnili sociální specifika ze své výchovy, což v tomto případě znamená postoj vietnamských rodičů ke svým dětem. V budoucnu by se chtěli soustředit na to, aby měli se svými dětmi bližší vztah. Chtějí toho dosáhnout tak, že s nimi budou trávit více volného času, budou jim více pomáhat, ale zároveň jim poskytovat větší svobodu než tehdy jejich rodiče.

„Určitě bych změnila, aby měly moje děti větší volnost, ať se tolik nebojí. Já jsem měla v dětství pocit, že nemám svobodu, že musím se nějak chovat, aby nebyla pokárána. A s tou přísností si myslím, že přísná bych být měla, ale mít nějaký ty meze a chápat ty děti. Možná bych chtěla mít s nimi jiný vztah, ať si víc povídáme, ať spolu trávíme ten volný čas.“ (Hai Anh, 20 let)

„Víc bych jim pomáhal. Víc bych se jim snažil vsugerovat nějaké návyky, jak se učit. Víc bych se jim věnoval. Zároveň bych byl volnější v jejich sociálním životě, kdyby někam chtěly jít, tak bych se s nimi spíš o tom pobavil, než abych jim hned řekl ‚nesmíš‘ a ony by stejně šly.“ (Toan, 23 let)

„Určitě bych chtěla mít bližší vztah se svými dětma. Chtěla bych, aby se mě nebály, svěřit se nebo říct mi pravdu. Není to jen u vietnamských rodičů, ale celkově daný, že má člověk přísnou výchovu, tak začne zatajovat, začne lhát, tak to bych nechtěla u svých dětí.“ (Kim Ly, 22 let)

Závěr

V této bakalářské práci je identifikován způsob vietnamské výchovy perspektivou mladých Vietnamců. Ukázalo se, že tradiční vietnamské rodiny kladou důraz na kulturní výchovu, i po přistěhování se do ČR. Přetrvává kolektivistický přístup k výchově, orientace na rodinu a komunitu, důraz na vzdělávání, tradiční zvyky apod. Z výsledků empirického šetření se ukázalo, že tradiční způsob rodičovství ve vietnamských rodinách je v českém prostředí často bariérou ve vztahu dítě – rodič. V šetření byly identifikovány i další zdroje možných problémů ve výchově: např. rozdílné jazykové znalosti dětí a rodičů/prarodičů, hierarchie v rámci rodiny i komunity, rozdílný stupeň integrace jednotlivých členů rodiny do české společnosti.

V práci se podařilo zmapovat strategie, které vietnamské rodiny využívají k integraci do českého prostředí. První z nich je silný důraz na vzdělávání, což je považováno za klíčový faktor pro integraci do české společnosti a zároveň se jedná o podstatnou hodnotu ve vietnamské společnosti, což vietnamským rodinám napomáhá k jejich začleňování se do majoritní společnosti. V šetření se to ukázalo na tlaku vietnamských rodičů o nadprůměrné studijní výsledky dětí na úkor jejich volného času. Vzdělávací funkci u vietnamských dětí plní primárně české vzdělávací instituce a institut českých chův. Koncept českých chův napomáhá zapojit vietnamské děti do českého prostředí. Výhodou českých chův je, že si děti od brzkého dětství zvykají na českou kulturu a jazyk. Ukázalo se, že se vietnamské děti prostřednictvím české chůvy lépe integrují do českého prostředí. Jedná se o fungující nástroj integrace, který vznikl a je využíván ve vietnamské komunitě z iniciativy samotných Vietnamců. Tento koncept českých chův by v budoucnu mohl pomoci k integraci i jiných etnických komunit v České republice a mohl by být podporován v rámci integračních projektů.

V šetření se ukázalo, že tradiční vietnamský způsob výchovy vytváří možné překážky v počáteční fázi integrace vietnamských dětí do ČR, mezi které patří nízká úroveň znalosti českého jazyka a zdejších zvyků a odlišná identita v porovnání s českými dětmi. Podle slov respondentů se však vietnamské děti dokázaly v průběhu let lépe integrovat do českého prostředí než jejich rodiče. U vietnamských rodičů projevují bariéry integrace jako je uzavřenost v krajanské komunitě nebo nízká úroveň znalosti českého jazyka, které v častých případech přetrvávají dodnes. Na druhou stranu z rozhovorů vyplynulo, že vietnamští rodiče se snaží přijímat nové způsoby, zejména

kvůli svým dětem. Vietnamské rodiny společně dodržují některé české svátky, např. Vánoce, někteří rodiče se dokonce přátelí s lidmi mimo svou vietnamskou komunitu a částečně přijímají pohled západní společnosti na svět. Ukázalo se, že způsoby výchovy se odvíjí od délky pobytu v ČR a míry otevřenosti k novým způsobům.

Na aktuálnost a potřebnost sledovaného tématu poukazuje fakt, že podobné téma bude řešeno i v rámci projektu „Modely péče a strategie sladění práce a rodiny u migrantů v České republice“, který se zaměřuje na vietnamské a ukrajinské komunity v českém prostředí a jehož řešitelem je Sociologický ústav AV ČR v.v.i.. S ohledem na to, že předpokládaný konec projektu je v roce 2019, mohou výsledky z této bakalářské práce být vstupním materiálem pro jeho řešení a přispět k hlubšímu poznání sledovaného jevu.

Summary

Tato bakalářská práce se věnovala způsobu výchovy dětí ve vietnamských rodinách. Popisovala kulturní a sociální specifika vietnamské výchovy z pohledu mladých lidí vietnamského původu, v kontextu integrace do českého prostředí. Výchova vietnamských rodin vycházela z teorie rodičovství podle kulturní výchovy na úrovni kolektivismu od Hofstedeho. Práce zkoumala, do jaké míry se vietnamské rodiny začleňují do české majoritní společnosti, za použití teorie integračního modelu do hostitelské společnosti od Bosswicka a Heckmanna. Práce zároveň definovala Vietnamce jako třetí nejpočetnější etnickou komunitu v České republice. Práce popisovala příčiny a důvody přistěhování se do ČR, včetně historie imigrace do ČR v průběhu let, dále analyzovala aktuální rozložení vietnamské populace po České republice v konkrétních číslech. Pro empirické šetření se zvolila kvalitativní metoda, pro sběr dat se použilo dotazování formou rozhovoru. Na základě výpovědí osmi mladých vietnamských respondentů se ukázalo, že vietnamské rodiny kladou důraz na kulturní specifika tradiční výchovy. Z rozhovorů vyplynulo, že tradiční způsob výchovy vietnamských rodin v českém prostředí je častým problémem v rodinných vztazích i v počáteční fázi integrace vietnamských dětí do ČR, což se projevilo ve více úrovních. Důležitost vzdělávání a koncept českých chův již od raného věku napomohly Vietnamcům integrovat se do českého prostředí. I přesto, že u vietnamských rodičů se projeví hlubší bariéry pro integraci do ČR než u jejich dětí, ukázalo se, že rodiče se kvůli dětem snažili přizpůsobit rodinný život k české majoritní společnosti.

Použitá literatura

Knihy

- BECKER, G. S. *A treatise on the family*. 2. vyd. Cambridge: Harvard University Press. 1991. 441 s. ISBN 0-674-90698-5
- CORBINOVÁ, J., STRAUSS, A. *Základy kvalitativního výzkumu*. 1. vyd. Brno: Albert, 1999. 196 s., ISBN 80-85834-60-X.
- DRBOHLAV, D. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studie (Sociologické nakladatelství), 208 s., ISBN 978-80-7419-039-1.
- FREIDINGEROVÁ, T. *Vietnamci v Česku a ve světě: migrační a adaptační tendence*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 2014. 233 s. ISBN 978-80-7419-174-9.
- FLICK, U. *An Introduction to Qualitative Research*. 4. vyd., London: SAGE Publications. 2009, 528 s., ISBN 978-1847873248
- FULIGNI, A., HUGHES D. L., a WAY, N.. *Ethnic and immigration*. 1. vyd. New Jersey: John Wileys, 2009. s. 527-589. ISBN-13: 978-0060505776
- GIDDENS, A., W. SUTTON. *Sociologie*. 1.vydání, aktualizované a rozšířené. Praha: Argo, 2013. 1052 s. ISBN 978-80-257-0807-1
- HARTL, P. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 221 s. ISBN 80-85850-45-1
- HLAVATÁ, L., SLAVICKÁ, B. *Praktická vietnamština – Tiếng việt thực hành*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2003, s. 10-11. ISBN 80-7168-887-8
- JARKOVSKÁ, L. *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2015. 256 s. ISBN 978-80-262-0792-4
- LEONTIYEVA, Y. *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů: (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové)*. 1.vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. 115 s. ISBN 80-7330-098-2.
- KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. 115 s. ISBN 978-80-7419-033-9.
- KOHOUTEK, R. *Psychologie duševního vývoje*. 1.vyd. Brno: ICV MZLU, 2008. 127 s. ISBN. ISBN 978-80-7375-185-2.
- MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 2. vyd. Praha: Sociologické

nakladatelství, 1998. 172 s. ISBN 80-901424-9-4.

- MAREŠ, J., PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995., s. 189. ISBN 978-80-262-0403-9.
- PEOPLES, J., BAILEY, G. A. *Humanity: an introduction to cultural anthropology*. 2. vyd. West Publishing Company. 1991. 500 s. ISBN-13: 978-0314772770
- ŠEĐOVÁ, K., ŠVARÍČEK, R. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1.vyd. Praha: Portál. 2007, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21.století*. 1.vyd., Praha: Portál. 2001. 188 s. ISBN: 80-7178-648-9

Články

- BOSSWICK, W., HECKMANN, F. Social integration of immigrants: Contribution of local and regional authorities. *Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions*. 2006, roč. 6, č. 22, s. 45.
- BRAVCOVÁ, I., HORSKÁ, J., ZÁLESKÁ, V. Znalost českého jazyka u cizinců jako významný faktor sociální integrace. *Forum sociální politiky*. 2016, roč. 7, č. 4, s. 26-28.
- BOUŠKOVÁ, P. Pracovní migrace v ČR. Národní diskuse u kulatého stolu na téma vztahů mezi komunitami. *Odbor pro uprchlíky a integraci cizinců MV ČR*. 1998. s. 34-45
- BROUČEK, S. Integrační tendence vietnamského etnika v českém lokálním prostředí. *Český lid, Etnologický časopis*. 2005, roč. 92, č. 2, s. 129-154.
- ČERMÁK, Z., JANSKÁ, E., PRUŠVICOVÁ, E. Možnosti výzkumu integrace dětí Vietnamců v Česku: příklad základní školy Praha-Kunratice. *Geografie*. 2011, roč. 116, č. 4, s. 480-496
- DOBIÁŠOVÁ, K., VAVREČKOVÁ, J. *Integrace dětí cizinců z třetích zemí na základě mezinárodního šetření OECD PISA a řízených rozhovorů s pedagogy základních škol*. Praha, VUPSV, v.v.i., 2012., 65 s.
- HOFSTEDE, G. *Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context*. Universities of Maastricht and Tilburg, The Netherlands. 2011. roč. 2, č. 1, 26 s.
- KOCOUREK, J. Kořeny vietnamské migrace do ČR před rokem 1989. In: ČERNÍK, Ján a další (eds.). *S vietnamskými dětmi na českých školách*. Praha: H&H, Jinočany, 2006. s.94-102.

- MÜLLEROVÁ, P. Vietnamské etnikum v České republice. In ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998. s. 81-98
- NAUCK, B. LOTTER, V. Parenting styles and perceived instrumentality of schooling in native, Turkish, and Vietnamese families in Germany. *Springer*. 2014. str. 5-8.
- PORTES, A., ZHOU, M. The New Second Generation: Segmented Assimilation and its Variants. *Annals, AAPSS*. 1993, roč. 530, č.1, s. 74-96
- SCHWAB, K. W. Individualism-Collectivism and Power Distance Cultural Dimensions: How Each Influences Parental Disciplinary Methods. *Journal of International Education and Leadership*. 2013. roč. 3, č. 3, s. 1-8
- SOURALOVÁ, A. Vietnamské rodiny a jejich české chůvy: Vzájemná závislost v péči o děti. *Social Studies*, 2012, roč. 9, č. 3, str. 31-50.
- SOURALOVÁ, A. Můžeš prostě říct, že máš babičku": Vietnamské děti, české babičky a význam prarodičovství v jejich biografiích. *Czech Sociological Review*. 2015. roč. 51, č. 5, s. 815-844.
- ZIEHM, J., Trommsdorff, G., Heikamp, T., & Park, S. Y. German and Korean mother's sensitivity and related parenting beliefs. *Frontiers in Psychology*, 2013, roč. 4, č. 561, 1–9.

Web

- ČSÚ. *Cizinci podle kategorií pobytu, pohlaví a občanství k 31. 12. 2016*. [online]. 2017. [cit.2018-1-10]. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/documents/11292/27914491/1612_c01t02.pdf/fb43eb2d-e0b2-4692-ba3f-cc696b3b2b70?version=1.0>
- ČSÚ. *Národnostní struktura obyvatel*. [online]. 2014. [cit.2018-1-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf>>
- ČINČERA, J. *Kulturní globalizace*. [online]. 2011. [cit. 2018-2-21]. Dostupné na WWW: <<http://www.czechfreepress.cz/zona-kultura/jan-cincera-kulturni-globalizace.html>>
- EASO. *The Push and Pull Factors of Asylum Related Migration*. [online]. 2016. [cit.2018-2-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/publications/The%20Push%20and%20Pull%20Factors%20of%20Asylum%20-%20Related%20Migration.pdf>>

- HOFSTEDE INSIGHTS. *Compare countries*. [online]. 2017 [cit.2018-2-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.hofstede-insights.com/product/compare-countries/>>
- IOM. *Glossary on Migration*. [online]. 2011 [cit. 2018-4-27]. Dostupné z WWW:< <https://www.iom.int/key-migration-term>>
- LANDA, O. *Vietnamská rodina* [online]. [cit. 2017-5-21]. Dostupné z WWW: <http://www.ondrejlanda.wz.cz/pdf/viet_fam.pdf>
- KOMOR, M. *Thematic analysis* [online]. 2016. [cit. 2018-2-21]. Dostupné na WWW: <www.designresearchtechniques.com/casestudies/thematic-analysis/>
- MERTEN, K. *Typologie metod obsahové analýzy* [online]. 2016. [cit. 2018-2-21]. Dostupné na WWW: <<http://web.ff.cuni.cz/~rada/taoa/~RTFverze/METOBSAN.rtf>>
- MVČR. *Cizinci 3. zemí se zaevidovaným povoleným pobytem na území České republiky a cizinci zemí EU + Islandu, Norska, Švýcarska a Lichtenštejnska se zaevidovaným pobytem na území České republiky k 31. 1. 2018* [online]. 2018 [cit.2018-4-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx>>
- MVČR. *Změna místa pobytu směrem na území jiného než domovského státu; imigrace je proces při němž se na území států usilují cizinci. Terminologický slovník*. [online]. 2017 [cit.2017-5-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>>
- MŠMT. *Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*. [online]. 2005 [cit.2017-5-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-c-561-2004-sb-o-predskolnim-zakladnim-strednim-vyssim>>
- ROZVOJOVKA. *Migrace a rozvoj*. [online]. 2010. [cit.2018-1-20]. Dostupné z WWW: http://www.rozvojovka.cz/download/docs/13_migrace-a-rozvoj.pdf
- VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Aktuální koncepce integrace cizinců: Společné soužití: Usnesení. Mezikulturní dialog: Společně napříč kulturami* [online]. 2011 [cit.2017-12-7]. Dostupné z: <<http://www.mezikulturnidialog.cz/Informace/aktualizovana-koncepce-integrace-cizincu-spolecne-souziti.html>>

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam otázek na rozhovor

- Warm up

Mohl/a bys mi představit tvoji rodinu a popsat, jak a kdy jste přistěhovali do ČR?

- Dětství respondenta

Když si vzpomeneš na své dětství, jaké tři věci se ti vybaví? (pak se zeptat, proč zrovna tyhle)

V kolika letech jsi šel/šla do školky? Jak jsi zvládl/a přechod do školky?

Vyprávěj mi o tom, jak vypadalo tvoje dětství, když jsi chodil/a do školky (v předškolním věku). Popiš mi svůj běžný den ve školce.

V kolika letech jsi pak přestoupil/a do školy? Jak jsi zvládl/a přechod do školy?

Vyprávěj mi o tom, jak vypadalo tvoje dětství, když jsi chodil/a do školy. Popiš mi svůj běžný den ve škole.

- Respondent a vztahy s ostatními ve školce/škole

Rozuměl/a sis se svými vrstevníky ve školce? (S jakými vrstevníky ses v předškolním věku stýkal/a?)

Pokud ne, kvůli čemu sis s nimi nerozuměl/a?

Změnilo se něco s příchodem do školy?

Jak ses choval/a k učitelům? (Chovali se tví vrstevníci stejně jako ty?)

- Zájem rodičů o školu

Co pro tvoje rodiče znamenala tvoje škola?

Zamysli se nad tím, jak moc rodiče řešili tvůj školní prospěch? Tvoje chování ve škole?

Popiš mi, jak se angažovali tvoji rodiče na životě školy (na třídní schůzky, vztah s tvými učiteli, mimoškolní akce,...)

- Mimoškolní aktivity

Jaké jsi měl/a v dětství mimoškolní aktivity?

Jaký byl a je postoj tvých rodičů k tvým mimoškolním aktivitám?

- Vnímání rodičů

Jak bys popsal/a své rodiče třemi slovy? (pak se zeptat, proč zrovna takhle)

Jak vnímáš svoji matku? Jak svého otce?

- Věnování se rodině

Jak Vaše rodina tráví dohromady svůj volný čas (např. scházíte se pravidelně při večeři, slavíte spolu nějaké svátky, apod.)?

Jak se stýkáte s širší rodinou (např. jste v kontaktu se svými prarodiči)?

- Komunita

Co pro tebe představuje vietnamská komunita?

Cítíš se v ní komfortně?

- Respekt k autoritám

Jaký máš se svými rodiči vztah? Spíše kamarádský nebo jako rodič-dítě?

Vzpomínáš si na nějaký konflikt s rodiči? (Kvůli čemu jsou vaše konflikty? Jak tyto konflikty řešíte?)

Co si myslíš o konfliktech s rodiči?

Odmlouvala jsi někdy svým rodičům? Proč ano/ne?

Jak moc je pro tvoje rodiče důležitý, abys respektoval/a ostatní – starší?

Myslíš si, že jsou tvoji rodiče přísní? V čem konkrétně?

- Pomáhání rodičům

Jak pomáháš svým rodičům? (domácnost, práce...)

Jaký je tvůj názor na mezigenerační pomoc? (např. podpora rodičů i ve stáří)

- Znaky výchovy z Vietnamu/ z ČR

Jak umíš česky a jak vietnamsky? Jak mluvíte doma? (Pokud mluvíš česky, vadí jim to?)

Jak podle tebe vypadá česká výchova?

Myslíš si, že tvoji rodiče přijali některé aspekty z české výchovy? Jaké?

Myslíš si, že jsou tví rodiče mírnější než jiní vietnamští rodiče tvých kamarádů/vrstevníků? Proč ano/proč ne?

Zamysli se nad tím, v čem vidíš největší rozdíl ve výchově vietnamských rodičů a českých rodičů (ostatních rodičů)?

- Děti-české babičky

Měl/a jsi českou chůvu/babičku?

Jakou roli hrála ve tvé výchově?

Jak hodnotíš výchovu tvé české babičky?

Co pro tebe dnes tato babička, chůva znamená, stýkáte se?

- Otevřenost/komunikace ve výchově

Jak spolu v rodině komunikujete? (Komunikujete spolu otevřeně? Dokážeš se se svými rodiči bavit o čemkoliv?)

O čem se bavíš s matkou a o čem s tátou?

Do jaké míry dokážeš rodičům říct svůj vlastní názor? (Je to problém, když např. víš, že tvůj názor je odlišný od jejich názoru?)

Do jaké míry jsou tví rodiče otevření ke tvým názorům?

Do jaké míry dokáží tvoji rodiče někdy uznat, že máš pravdu?

Do jaké míry ti dávají rodiče prostor k tomu, aby ses sama svobodně rozhodoval/a? V čem ti ten prostor dali/ nedali?

Do jaké míry tolerují rodiče tvá rozhodnutí?

Změnila se výchova tvých rodičů (jakkoliv) v průběhu let?

(Jak si myslíš, že by odpovídali rodiče?)

- Budoucnost

Jak bys své děti vychovával/a ty sama?

Do jaké míry chceš vychovávat své děti stejně jako tví rodiče?

Jmenuj konkrétní příklady toho, co bys dělal/a stejně a co bys nechal/a?

Co bys naopak konkrétně změnil/a na výchově svých rodičů?

Dokážeš mi stručně shrnout tvůj názor na výchovu tvých rodičů?

- Závěr

Je něco, co je podle tebe důležité, ale nezmínili jsme to?

- Základní informace o respondentovi (pokud nezaznělo):

Věk

Studium/práce

Povolání rodičů

Vzdělání rodičů

Velikost a členové rodiny

Příloha č. 2: Informovaný souhlas

Výzkum „Kulturní a sociální specifika výchovy ve vietnamských rodinách v ČR v kontextu integračního modelu cizinců“: Informovaný souhlas

Rozhovor je anonymní, což znamená, že nikde nebude uvedeno mé jméno. Moje účast na rozhovoru je zcela dobrovolná a kdykoli během rozhovoru můžu odmítnout odpovědět na otázky, na které nechci odpovědět. Mám také právo rozhovor kdykoli ukončit. Jsem si vědom/a toho, že rozhovor bude zaznamenáván na diktafon a přepsán do písemné formy. Přepis rozhovoru bude důvěrný a ve výzkumu „Kulturní a sociální specifika výchovy ve vietnamských rodinách v ČR v kontextu integračního modelu cizinců“, ani v případných dalších výstupech z tohoto výzkumu, nebudou uvedeny údaje, podle kterých by bylo možné mě identifikovat.

Souhlasím s účastí ve výzkumu a provedením rozhovoru. ano ne

Přeji si být informována o výsledcích výzkumu. ano ne

Podpis:

Dne

Po skončení rozhovoru jsem se rozhodl/a, že si nepřeji, aby byly pro účely výzkumu použity následující pasáže:

.....

.....

.....

Zároveň jsem si vědom/a toho, že pokud v budoucnu změním svůj názor a nebudu si přát využití některých pasáží formou přímé citace, mohu se obrátit na tazatelku Quynh Nhi Nguyenovou, která se zavazuje mé přání respektovat. ano ne

Podpis: